

Vidas Garliauskas

**HORTUS LATINUS
PARS TERTIA**

Classis septima

VII klasikinės gimnazijos klasei

Vilnius

MMXIX

I. Schola prīma. REPETĪTIŅO

Nōmen substantivum – daiktavardis. Dēclīnātiōnēs – linksniuotēs

	Dēclīnātiō prīma	Dēclīnātiō secunda	
Nom.	fīlia pulchra	magister sevērus	dōnum bonum
Gen.	fīliae pulchrae	magistrī sevērī	dōnī bonī
Dat.	fīliae pulchrae	magistrō sevērō	dōnō bonō
Acc.	fīliam pulchram	magistrum sevērum	dōnum bonum
Abl.	fīliā pulchrā	magistrō sevērō	dōnō bonō
Voc.	fīlia pulchra	magister sevēre	dōnum bonum
Nom.	fīliae pulchrae	magistrī sevērī	dōna bona
Gen.	fīliārum pulchrārum	magistrōrum sevērōrum	dōnōrum bonōrum
Dat.	fīliīs pulchrīs	magistrīs sevērīs	dōnīs bonīs
Acc.	fīliās pulchrās	magistrōs sevērōs	dōna bona
Abl.	fīliīs pulchrīs	magistrīs sevērīs	dōnīs bonīs
Voc.	fīliae pulchrae	magistrī sevērī	dōna bona

Pirmajai linksniuotei priskirami kai kurie vyr. g. (*masc.*) daiktavardžiai: **agricola**, **ae m** žemdirbys, **incola**, **ae m** gyventojas, **nauta**, **ae m** jūrininkas, graikiškos kilmės žodis **poēta**, **ae m, f** poetas, –ė ir pan.

Antrajai linksniuotei priskiriamų vyr. g. (*masc.*) daiktavardžiai, besibaigiantys **-er**, *gen. sg.* prarandantys **-e-**: **ager**, **agrī m** laukas, **liber**, **librī m** knyga, **magister**, **magistrī m** mokytojas; *gen. sg.* neprarandantys **-e-**: **puer**, **puerī m** berniukas, **vesper**, **vesperī m** vakaras.

Keletas antrosios linksniuotės daiktavardžių yra moteriškosios giminės (*fem.*): **alvus ī f** pilvas; **humus, ī f** žemė; **pīnus, ī f** pušis; graikiškos kilmės žodžiai **sýnodus, ī f** susirinkimas; **perīodus, ī f** laikotarpis. Toliau graikiškos kilmės žodžiai žymimi santrumpa *gr.*

Cāsus	Singulāris	Plūrālis	Singulāris	Plūrālis
Nom.	amīcus	amīcī	fīlius	fīliī
Gen.	amīcī	amīcōrum	fīliī	fīliōrum
Dat.	amīcō	amīcīs	fīliō	fīliīs
Acc.	amīcum	amīcōs	fīlium	fīliōs
Abl.	amīcō	amīcīs	fīliō	fīliīs
Voc.	amīce NB!	amīcī	fīli NB!	fīliī

Antrosios linksniuotės *voc. sg.* turi **-e**, jei *nom. sg.* baigiasi **-us**; *voc. sg.* turi **-ī**, jei *nom. sg.* turi baigmenį **-ius**.

Pirmosios – antrosios linksniuotės būdvardžiai linksniuojami taip:

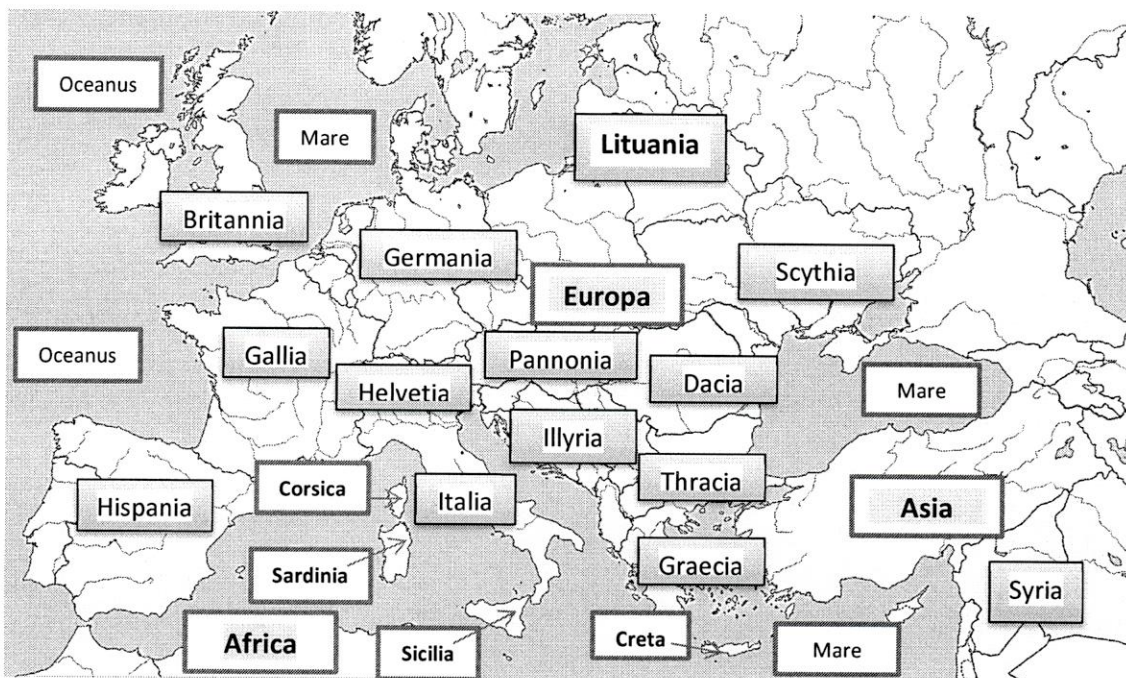
	Singulāris			Plūrālis		
Nom.	pulcher	pulchra	pulchrum	pulchrī	pulchrae	pulchra
Gen.	pulchrī	pulchrae	pulchrī	pulchrōrum	pulchrārum	pulchrōrum
Dat.	pulchrō	pulchrae	pulchrō	pulchrīs	pulchrīs	pulchrīs
Acc.	pulchrum	pulchram	pulchrum	pulchrōs	pulchrās	pulchra
Abl.	pulchrō	pulchrā	pulchrō	pulchrīs	pulchrīs	pulchrīs
Voc.	pulcher	pulchra	pulchrum	pulchrī	pulchrae	pulchra

Taip linksniuojami **āter**, **ātra**, **ātrum** tamsus, juodas, **ruber**, **rubra**, **rubrum** raudonas **liber**, **libera**, **liberum** laisvas ir kt.

1. Pasikartokite linksniavimą. Išmokite nežinomus antrosios linksniuotės **-er** žodžius. Išlinksniuokite **rosa ātra**, **servus liber**, **forum pulchrum**.

II. Schola secunda. Terrae et incolae Eurōpae

In tabulā geōgraphicā Eurōpam vidēmus. In Eurōpā multae terrae sunt. In Eurōpā mediā patria nostra Lituānia est. Lituānia ad mare Balticum est. Hodiē Lituāniam Lituānī incolunt. Magna insula Britannia in Ōceanō est, hodiē Atlanticum mare. Graecī et Rōmānī antiquī in terminō Eurōpae, in Hispāniā nōn procul Āfricam, columnās Herculis [Herāklio] esse putant. Ad Ōceanum Gallia est. Britanniam et Galliam, partim Hispāniam et Italiam ōlim Celtae incolēbant. Ōlim Germāniam Germānī, Helvētiam Helvētīi, Illyriam Illyrī, Dāciam Dācī, Thrāciam Thrācī, Scythiam Scythae, Syriam Syrī, Graeciam Graecī incolēbant. Italiam multī populī incolēbant: Latīnī, Oscī, Umbri, Sabīnī, Messāpī, Etrūscī et Graecī.

Vocābula

Britannia, *ae f* Britānija

Celtae, *ārum m* keļtai
arba gālai

columna, *ae f* stulpas

Etrūscī, *ōrum m*

etrūskai

Gallia, *ae f* Gālija, dab.

Prancūzijā; **Gallī**, *ōrum m*

gālai

Germānia, *ae f* Germā-

nija, dab. Vokietijā; **Ger-**

mānī, *ōrum m* germānai

Dācia, *ae f* Dākija, dab.

Rumūnija, **Dācī**, *ōrum m*

dākai

Helvētia, *ae f* Helvēcija,

dab. Šveicārija; **Helvētīi**,

ōrum m helvētai

Herculēs, *is m* Herākļis

Hispānia, *ae f* Ispānija

hodiē šīandien

Illyria, *ae f* Ilīrija, buv. Jugos-

lāvija; **Illyrī**, *ōrum m* ilīrai

incolō, **coluī**, **cultum**, **colere**

gyventi; apgyvendinti (žemē)

mare, *n* jūra

Lituānia, *ae f* Lietuvā;

Lituā-

nī, *ōrum m* lietūviai

medius, *a, um* vidurinis, vidurio

Messāpī, *ōrum m* mesāpai,

spējama, ilīrams giminiška tauta

Ōcéanus, *i m* Okeānas, van-

denynas

ōlim kitados, kadaise

Pannonia, *ae f* Panōnija,

dab. maždaug Veņgrija

partim iš dalies, dalinai

populus, *i m* tauta

procul toli

putō, **āvī**, **ātum**, **āre** manyti

Scythia, *ae f* Skītija, **Scy-**

thae, *ārum m* skītai

Syria, *ae f* Sīrija; **Syrī**,

ōrum m sīrai

terminus, *i m* riba

Thrācia, *ae f* Trākija, dab.

Bulgārija, **Thrācī**, *ōrum m*

trākai

1. Išverskite į lotynų kalbą: *šaltą vandenį, gražią mergaitę, gražiam sodui, geri šeiminkai, gražioms upėms, aukštus pastatus, naujų knygų.*

III. Schola tertia. REPETĪTIŪ. PRŪNŌMEN – ĪVARDIS

PrŪnŏmina persŏnālia

asmeniniai ĳvardžiai

ego aš, **tū** tu, **nŏs** mes, **vŏs** jūs

PrŪnŏmen reflexivum – sangražinis ĳvardis

Nom.	ego aš	tū tu	–	nŏs mes	vŏs jūs
Gen.	meī	tuī	suī savęs	nostrī, nostrum	vestrī, vestrum
Dat.	mihi	tibi	sibi	nŏbīs	vŏbīs
Acc.	mē	tē	sē	nŏs	vŏs
Abl.	mē	tē	sē	nŏbīs	vŏbīs

PrŪnŏmina possessiva – savybiniai ĳvardžiai

meus, mea, meum mano

noster, nostra, nostrum mūsų

tuus, tua, tuum tavo

vester, vestra, vestrum jūsų

suus, sua, suum savo

Sententiae. Pater noster. Ego tū sum, tū es ego. Ego sum. Ego tē absolvŏ. [atlikus išpažinti]. Mea pila est. (Plautus) [aš laimėjau] Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Tū quŏque! Tuās litterās exspectŏ. (Cicero) Mihi herī, tibi hodiē. Mihi anima in nasŏ est. (Plautus) [aš visas pastirau] Sine mē dē mē. Vestra salūs, nostra salūs. Suŏ locŏ. Suŏ periculŏ. Suŏ annŏ.

PrŪnŏmina interrogativa – klausiamieji ĳvardžiai

quis? quid? kas? **quī? quae? quod?** kuris? kuri?

	Singulāris	Singulāris	Plūrālis
Nom.	quis quid	quī quae quod	quī quae quae
Gen.	cūius	cūius	quŏrum quārum quŏrum
Dat.	cuī	cuī	quībus
Acc.	quem quid	quem quam quod	quŏs quās quae
Abl.	quŏ quŏ	quŏ quā quŏ	quībus

Sententiae. Quī nŏn est mēcum, contrā mē est. (Vulgāta) Suīs quī nescit parcere, inimicŏs favet. (Pūblilius) Quī prŏ quŏ. Quī scribit, bis legit. Quid novī? Quid novī ex Āfricā? (Aristotelēs) Quid nunc? Quŏ modŏ. Quŏ vadis, Domine? (Vulgāta) Quod nocet, docet. Quŏs ego. (Vergilius) Quod scripsī, scripsī. (Vulgāta)

Vocābula

anima, ae f siela

laukti

nocēre kenkti

annus, ī m metai

faveŏ, fāvī, fautum, favē-

nunc dabar

absolvŏ, solvī, solūtum,

re globoti; užtarti; remti

parcŏ, pepercī, parsūrus,

solvere atrišti; atleisti nuodėmes

herī vakar; **hodiē** šiandien

parcere tausoti; saugoti

adversus *su acc.* priešais

inimīcus, ī m nedraugas

periculūm, ī n pavojus; rizika

aedificŏ, āvī, ātum, āre

litterae, ārum f laiškas

pila, ae f kamuolys

statyti

locus, ī m vieta

pŏculūm, ī n taurė

bis dukart

modus, ī m būdas

porta, ae f vartai

culpa, ae f kaltė

nasus, ī m nosis

salūs, ūtis f sveikata; gerovė

doceŏ, docuī, doctum,

nesciŏ, īvī, itum, ire neži-

scribŏ, scripsī, scriptum,

docēre mokyti

noti

scribere rašyti

expectŏ, āvī, ātum, āre

noceŏ, nocuī, nocitum,

vadŏ, vadere eiti; žengti

IV. Schola quārta. Sententiae. Prōnōmina – įvardžiai

Prōnōmina dēmōnstrātīva – parodomieji įvardžiai

hic, haec, hoc šitas, šis (arti manęs)

iste, ista, istud anas (arti tavęs)

ille, illa, illud anas (arti jo)

is, ea, id tas, jis

idem, eadem, idem tas pats

hic, haec, hoc šitas, šis

	Singulāris			Plūrālis		
Nom.	hic	haec	hoc	hī	hae	haec
Gen.	hūius	hūius	hūius	hōrum	hārum	hōrum
Dat.	huic	huic	huic	hīs	hīs	hīs
Acc.	hunc	hanc	hoc	hōs	hās	haec
Abl.	hōc	hāc	hōc	hīs	hīs	hīs

	Singulāris			Plūrālis		
Nom.	is	ea	id	eī	eae	ea
Gen.	eius			eōrum	eārum	eōrum
Dat.	eī			eīs		
Acc.	eum	eam	id	eōs	eās	ea
Abl.	eō	eā	eō	eīs		

is, ea, id
tas, jis

	Singulāris			Plūrālis		
Nom.	idem	éadem	idem	eīdem	eaedem	éadem
Gen.	eiusdem			eōrundem	eārundem	eōrundem
Dat.	eīdem			eīsdem		
Acc.	eundem	eandem	idem	eōsdem	eāsdem	éadem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem	eīsdem		

**idem,
eadem,
idem**
tas pats

1. Išverskite sentencijas. Ille hodiē, ego crās. Ille terrārum angulus mihi rīdet. (Horātius) Is pater est, quem nūptiae dēmōnstrat. (Dīgesta) Id est. (i. e.) Idem. Idem duo faciunt, nōn est idem. Idem nōn semper idem. Idem per idem. Eiusdem farīnae. (Seneca) Eī morbō nōmen sunt avāritia. (Cicero) Eius est perīculum, cūius est commodum. Eō nōmine. Eōdem pōculō bibere. (Cicero) Ex hōc numerō est. (Cicero) Fābula dē tē est. Fide, sed cuī, vidē!

Tarptautiniai žodžiai: demonstruoti – daryti demonstraciją; viešai rodyti filmus, madàs, bandymus; **doceñtas** – aukštosis mokyklos dėstytojo mokslo vardas; **fābula** – iš eilės išdėstyti èpinio kūrinio įvykiai; **nūmeris** – skaičius, rodantis daikto vietą eilėje.

Vocābula

angulus, ī m kampas, kertė
avāritia, ae f godumas, gobšumas
bibō, bibī, bibere gerti
commodum, ī n patogumas; nauda, pelnas
dē su abl. apie
dēmōnstrō, avī, ātum, āre (pa)rodyti
dīgesta, ōrum n digèstai

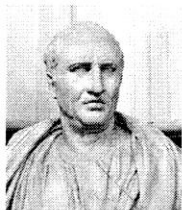
crās rytoj
fābula, ae f pasakėčia; pasakojimas
faciō, fēcī, factum, facere daryti
farīna, ae f miltai
fidō, fidere tikėti
morbū, ī m liga
nōmen, inis n vardas
nūptiae, ārum f vestuvės,

santuoka, vedybos
numerus, ī m skaičius
pōculum, ī n taurė
rīdeō, rīsī, rīsum, rīdere juoktis
sed bet
semper visada
videō, vīdī, vīsum, videre matyti

V. Schola quinta. Realijos

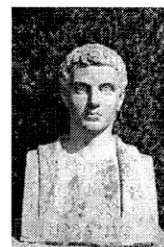
Digèstai (lo. **dīgesta**) – romėnų teisės rinkinys.

Vulgatà (lo. **Vulgāta**) – lotyniškas Šventojo Rašto vertimas, atliktas šv. Jerònimo, pripažintas Bažnyčios (iš lo. **vulgātus, a, um** visuotinis, bendras; visiems prieinamas). Šv. Jerònimas (Euzėbijus Sofronijus Jerònimas, lo. **Eusebius Sophronius Hieronymus**, 347–420 metai) yra Dalmatijos ir Liòno mokinių, mokytojų, mokslininkų, vertėjų, asketų, mokslo ir Biblijos draugijų globėjas. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija kasmet rugsėjo 30-ąją (Tarptautinę vertėjų dieną) skiria Šv. Jerònimo prėmią.

Márkas Tùlijus Cicerònas, (lo. **Cicero**, 106–43 prieš Kristų) garsus Ròmos valstybės veikėjas, kònsulas, įžymus rašytojas, oràtorius, mokslininkas, lotynų kalbos nòrmintojas. Cicerònas išgarsėjo kalbomis. Žinomiausios jo keturios kalbos prieš sąmokslininką Katilina, vadinamos **Katilinàrijomis**.

Kvintàs Horàcijus Flàkas (lo. **Horātius**, 65–8 prieš Kristų) – žymiausias romėnų poėtas òdžių (giesmių) kūrėjas, parašęs jų kelias knygas, veikalą **Ars poētica** (Poetikos menas). Žinomi jo vienos òdės žodžiai **exēgī monumentum** „pasistačiau paminklą“ ir **nōn omnis moriar** „ne visas mirsiu“ – jais poėtas kalba apie savo kūrybos nemirtingumą.

Liùcijus Anėjus Sėnėka (lo. **Seneca**, 4 prieš – 65 po) – žymus romėnų filosofas, rašytojas, valstybės veikėjas, gamtos tyrinėtojas. Jis buvo imperatoriaus Neròno auklėtojas. Parašė daug veikalų: „Apie išminčiaus tvirtybę“, „Apie sielos ramybę“, „Gamtos klausimus“, tragėdijas „Pamišęs Herkulis“, „Agamėnonas“ ir kt. Skaitytini jo „Laiškai Lucilijui“.

Pùblijus Vergìlijus Marònas (lo. **Vergilius**, 70–19 prieš Kristų) garsus romėnų poėtas. Garsiausias jo kūrinys – poemà „Eneidà“. Joje pasakojama, kaip Tròjos heròjus Enėjas, graikams puolant, su tėvu ir sūnumi palieka degantį miestą ir po ilgų klajonių atvyksta į Itàliją, kur neva duoda pradžià Jùlijų giminei. Iš tos giminės buvo kilę Gàlijos užkariautojas Gėjus Jùlijus Cėzaris, garsus romėnų rašytojas ir politikas, ir Oktaviànas Augùstas – pirmasis Ròmos imperàtorius.

Aristòtelis (gr. Αριστοτέλης, lo. **Aristotelēs**, 384–322 metai prieš Kristų) – vienas garsiausių (greta Sokràto ir Platòno) senovės graikų filosofų, tyrinėtojas, gamtininkas. Aristòtelis mokėsi Platòno Akadėmijoje, vėliau Atėnuose įkūrė savo mokyklà, vadinamąjį Likėjų prie Apolòno Likiėčio giraitės (gr. λύκος – vilkas). Aristòtelis dėstė savo mokykloje įvairiūs dalykus. Jis parašė daugelio mokslo šakų veikalus: lògikos veikalą „Organonas“, filosofijos „Metafizika“, gamtos mokslų veikalus „Fizika“, „Apie dangų“, „Apie atsiradimą ir išnykimą“, „Meteorològika“, „Gyvūnų istorija“, „Apie gyvūnų dalis“, „Apie gyvūnų judėjimą“, psichològijos – „Apie sielà“, visuomenės mokslo – „Politika“, retòrikos ir poėtikos – „Poėtika“ ir kitus. Aristòtelis yra laikomas daugelio mokslo šakų pradininku.

VI. Schola sexta. REPETĪTIŌ. Praepositĭō – prielinksnis

<p>Prielinksniai su galininku ante prieš ante scholam prieš pāmokas apud pas, prie apud avum pas senelį apud Rōmam prie Rōmos ad prie, pas, iki, į oppidum situm ad fluvium miestas, esantis prie upės ad avum redire grįžti pas senelį ad Kalendās Graecās iki graikiškų Kalendų (t. y. niekada) ad astra į žvaigždes per per per Asiam iter facere keliauti per Āziją per tōtam vītam per visą gyvenimą per multōs annōs daug metų post po, už (vietos ir laiko reikšme) post negōtium iūcundum ōtium po darbo malonu pailsėti post longum tempus po ilgo laiko post mē erat Aegīna, ante mē Megara už manęs buvo Aiginà, prieš mane Mēgara circum, circā aplink, apie terra circum axem sē convertit žemė su-</p>	<p>kasi apie savo ašį circā secundam hōram apie antrą valandą contrā prieš contrā tyrannum prieš tirōną inter tarp inter lūnam et terram tarp mėnulio ir žemės trāns per, už, kitoje pusėje trāns Rhēnum incolunt gyvena už Reīno Prielinksniai su abliatyvu ā, ab, abs nuo, iš: ā prīncipiō nuo pradžios; ab Olympō iš Olīmpo; abs tē nuo tavęs cum su: cum amīcā su draugė; mēcum su manimi ē, ex iš: ex librīs iš knygu dē nuo, iš, apie: dē tēctō dēscendere nulipti nuo stogo; dē lupō narrāre pasakoti apie vilką prō dėl už: prō fōrmā formaliai; prō memoriā atminčiai; prō patriā dėl tėvynės sine be, išskyrus: sine cūrā be rūpesčio prae priešais, dėl: prae sē agere priešais save varyti</p>
---	---

Victōria in Circō Maximō

Hodiē Aulus in Circō Maximō est; nam ibi lūdī sunt. Ubi Gāius amīcus est? Aulus diū exspectat. Tandem amīcus adest. Subitō populus clāmat: „Avē, senator!“ Mārcus Aquīlius Flōrus senātor adest. Etiam Aulus et Gāius clāmant: „Avē, senātor!“ Nunc populus tacet, portae patent, equī et agitātōrēs accedunt. Dēnique equī in carceribus stant, senātor sīgnum dat, equī currunt. Populus surgit et clāmat. Etiam Aulus et Gāius surgunt. Tum Aulus gaudet: „Syrus victor est!“ Sed Gāius dicit: „Etiam equī victōrēs sunt.“

Vocābula

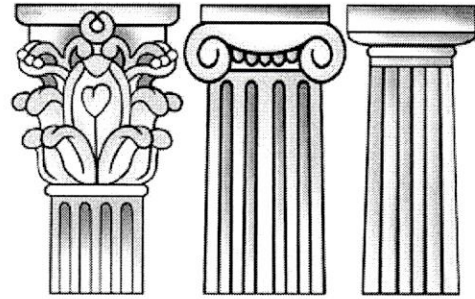
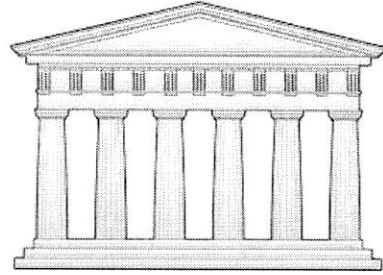
accedō, cessī, cessum, cedere prieiti, prisiartinti
adsum, afuī, –, adesse būti čia pat; dalyvauti; padėti
agitātor, ōris m lenktynininkas
aveō, avēre sveikinti
carcer, eris m starto vieta
circus, ī m cirkas
clāmō, āvī, ātum, āre šaukti
currō, cucurrī, cursum, currere bėgti
dēnique pagaliau
dō, dedī, datum, dare duoti
diū ilgai

equus, ī m arklys
etiam taip pat
expectō, āvī, ātum, āre laukti
faciō, fēcī, factum, facere daryti
gaudeō, gāvīsus sum, gaudeō, gāvīsus sum, gaudere džiaugtis (*verbum dep.*)
ibi kur
lūdī, ōrum m žaidynės
morbus, ī m liga
nam nes
nunc dabar
pateō, patuī, patēre būti atviram, atidarytam; tęstis

porta, ae f vartai
senātor, ōris m senātorius
sīgnum, ī n ženklas
stō, steti, statum, stāre stovėti
subitō staiga
surgō, surrēxī, surrectum, surgere keltis
tandem pagaliau
taceō, tacuī, tacitum, tacēre tylėti
ubi ten
victor, ōris m nugalėtojas
videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti

VII. Schola septima. Alphabētum Graecum (repetitiō)

Raidės	Pavadinimas	Transkripcija	Tarimas
A α	Ἄλφα	Alpha	a
B β	Βῆτα	Bēta	b
Γ γ	Γάμμα	Gamma	g; ŋ
Δ δ	Δέλτα	Delta	d
Ε ε	Ἐ ψῖλον	Epsilon	ě
Z ζ	Ζῆτα	Zēta	dz
H η	Ἡτα	Ēta	ē (è)
Θ θ	Θῆτα	Thēta	th (t)
I ι	Ἰῶτα	Iōta	i
K κ	Κάππα	Kappa	k
Λ λ	Λάμβδα	Lambda	l
M μ	Μῦ	Mū	m
N ν	Νῦ	Nū	n
Ξ ξ	Ξεῖ	Ksī	ks
O ο	Ὅ μῖκρον	Omikron	ō
Π π	Πεῖ (Πῖ)	Pī	p
P ρ	Ῥῶ	Rhō	r
Σ σ ς	Σίγμα	Sigma	s
T τ	Ταῦ	Tau	t
Υ υ	Ἦ ψῖλόν	Ūpsilon	ü (iu)
Φ φ	Φεῖ (Φῖ)	Phī	ph (f)
X χ	Χεῖ (Χῖ)	Chī	kh (ch)
Ψ ψ	Ψεῖ (Ψῖ)	Psī	ps
Ω ω	Ἔ Ω μέγα	Ōmēga	ō

Tarptautiniai žodžiai. akadēmija (gr. Ἀκαδημία, lo. Acadēmia) – netoli Atėnų mītinio heròjaus Akadēmo giraitėje Platòno įkurtà filòsòfinė mokyklà, veikusi 387 metais prieš Kristų – 529 metais po Kristaus; *dabar* aukščiausių mokslo ar meno įstaigų, draugijų, aukštųjų mokyklų pavadinimas; **biològija** (gr. βίος gyvenimas, gr. λόγος mokslas) – mokslas, tiriantis gyvybę ir jos dėsnius; **Jerònimas** (gr. Ἰερώνυμος) – asmens vardas iš gr. ἱερός šventas, gr. ὄνυμα vardas; **filològija** (gr. φιλέω myliu, gr. λόγος žodis, mokslas) – kalbotyra; **filosòfas** (gr. φιλέω myliu, σοφία išmintis) – filòsòfijos specialistas, mąstytojas; **filòsòfija** – mokslas, tiriantis bendrúosius dėsnius; **fizika** (gr. φύσις gamta) – mokslas, tiriantis bendrąsias matėrijos (mėdžiagos ir lauko) savýbes, sandarą ir judėjimo dėsnius; **licėjus** (gr. Λύκειον iš Apolòno epitėto Λύκειος vilkų žudytojas, lo. Lycēum) – vidurinė ar aukštesnioji mokyklà; **lògika** (gr. λογική) – mokslas, tiriantis mąstymo dėsnius ir jų fòrmas; **metafizika** – (gr. μετά τα φυσικά (tai, kas) po fizikos) filòsòfijos dalis, tirianti anapusinę bûtį; **meteorològija** – mokslas, tiriantis atmosfėrą ir jos reiškinius; **mùzika** (gr. Μούσα mūzà) – meno šakà, reiškiamà garsais; **poėtas** (gr. ποιητής) – poėzijos kūrėjas; **poėtika** (gr. ποιητική) – mokslo šaka, tirianti literatūros fòrmas; **polìtika** (gr. τά πολιτικά pòlio reikalai arba menas valdyti valstybę) – bendro žmonių gyvenimo visuomenėje tvarkymo veiklà.

VIII. Schola octāva

Dē Germāniā et Germānīs antiqūiīs

Germānia antiq̄ua in mediā Eurōpā erat. Germānī trāns Rhēnum incolēbant. In Germāniā silvae magnae erant, plēnae bestiīs ferīs. Praecipuē magna Hercȳnia silva erat, ut Caesar in commentāriīs suis dē bellō Gallicō scr̄ipsit. Hercȳnia silva ferē ā Rhēnō ad terram Dācōrum patēbat. Incolae Germāniae antiq̄uae bellicōsī erant. Virīs Germānōrum figūra magna capillīque longī et flāvī erant. Fēminae pulchrae et probae, liberī autem Germānōrum rōbustī et impigrī erant. Oppida Germānīs antiq̄uīs nōn erant: Germānī in silvīs magnīs habitābant. Gladiī, scūta et hastae arma Germānōrum erant. Membra virōrum Germānōrum magna et rōbusta, animī autem dūrī et asperī erant.

1. Atsakykite į klausimus.

Ubi erat Germānia antiq̄ua? Ubi Germānī incolēbant? Quid Hercȳnia erat? Ubi Hercȳnia erat? Erantne Germānīs antiq̄uīs oppida? Ubi Germānī antiq̄uī habitābant?

Tarptautiniai žodžiai: **agitatorius** – agituojantis žmogus; **cirkas** – senovės Rōmoje vieta jojimo varžyboms, vežimų lenktynėms ir kitoms pramogoms; pastatas ar palapinė cirko vaidinimams; meno šakà, pagrįstà jėgòs ir miklumo demonstravimu; **faktas** – tikras, nepramanytas įvykis, atsitikimas, reiškinys; **figūrà** – žmogaus kūno sudėjimas, proporcijos; **komentāras** – áutoriaus, knygos leidėjo ar rengėjo paáiškinamosios pāstabos; **magnātas** – LDK, Lénkijoje ir Veñgrijoje stambus žemvaldỹs; **populistas** – politikas, veikiantis liaudžiai patinkančiais šūkais, kad užsitikintų jos pāramą per rinkimūs; **prēmija** – apdovanojimas už ypatingus kokiòs nors veiklòs laimėjimus ar nuopelnus; papildomas atlyginimas, priemoka už gerą darbą; **senātorius** – senāto narỹs; **Viktoras** – asmens vardas.

♦ **Nota bene! Hercȳnia silva** Hárco miškas. Hárco kalnai dabar yra Vokietijoje, Žemutinės Saksōnijos ir Tiuringijos žemėse (aukščiausias Bròkeno kalnas 1141 metras). **Hercȳnia silva** antiklos laikais tęsėsi per Vidurio Eurōpą nuo Dunōjaus aukštupio iki Dākijos. Tosė vietose nuo seniausių laikų gyveno keltų gentys. Vardą lo. **Hercȳnia** mokslininkai kildina iš kelt. ***Perkūnija**, šis žodis giminisškas lie. **perkūnas** ir jo vėdiniui **perkūnija**.

♦ **Nota bene! Márkas Valèrijus Marciālis** (lo. **Mārtiālis**, 43–104 metais) – romėnų poetas, išgarsėjęs epigrāmomis – trumpais sąmojingais gėriamojo ar peĩkiamojo turinio eilėraščiais.

Vocābula

animus, ī *m* siela, dvasia
arma, ōrum *n* ginklai
asper, era, erum šiurkštus
autem tačiau
commentārium, ī *m* užrašai, pastabos; komentāras
bellicōsus, a, um karingas
bellum, ī *n* karas
bestia, ae *f* žvėris
capillus, ī *m* plaukas; plaukai
dūrus, a, um kietas, tvirtas
Dācī, ōrum *m* dākai
ferē beveik

ferus, a, um laukinis
figūra, ae *f* išvaizda, pavidalas
flāvus, a, um geltonas
Gallicus, a, um gālų
habitō, āvī, ātum, āre gyventi
hasta, ae *f* ietis
Hercȳnia silva Hárco miškas
impiger, gra, grum veiklus
incolō, coluī, cultum, ere gyventi (kamė)
liberī, ōrum *m* vaikai

membrum, ī *n* sąnarys
oppidum, ī *n* miestas
pateō, patuī, patēre tęstis
plēnus, a, um pilnas
praecipuē ypač
probus, a, um doras
Rhēnus, ī *m* Reīnas
rōbustus, a, um tvirtas
scrībo, scrīpsī, scrīptum, scrībere rašyti
scūtum, ī *n* skydas
sum, fuī, –, esse būti
vir, virī *m* vyras

VIII. Schola octāva. REPETĪTIŌ. Dēclīnātiō tertiā

Trečioji linksniuotė, priebalsinis tipas

Nom.	peccātor <i>m</i>	leō <i>m</i>	legiō <i>f</i>	virtūs <i>f</i>	cīvitās <i>f</i>	flūmen <i>n</i>
Gen.	peccātoris	leōnis	legiōnis	virtūtis	cīvitātis	flūminis
Dat.	peccātorī	leōnī	legiōnī	virtūtī	cīvitātī	flūminī
Acc.	peccātorem	leōnem	legiōnem	virtūtem	cīvitātem	flūmen
Abl.	peccātore	leōne	legiōne	virtūte	cīvitāte	flūmine
Voc.	peccātor	leō	legiō	virtūs	cīvitās	flūmen
Nom.	peccātōrēs	leōnēs	legiōnēs	virtūtēs	cīvitātēs	flūmina
Gen.	peccātōrum	leōnum	legiōnum	virtūtum	cīvitātum	flūminum
Dat.	peccātōribus	leōnibus	legiōnibus	virtūtibus	cīvitātibus	flūminibus
Acc.	peccātōrēs	leōnēs	legiōnēs	virtūtēs	cīvitātēs	flūmina
Abl.	peccātōribus	leōnibus	legiōnibus	virtūtibus	cīvitātibus	flūminibus
Voc.	peccātōrēs	leōnēs	legiōnēs	virtūtēs	cīvitātēs	flūmina

Sententiae. Ego sum, quī sum. (Vulgāta – hebr. YHWH) Hīc iacet peccātor (apie Mýkolą Kazimierą Pāčą LDK didįjį ètmoną, Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčia) Alma māter Vilnensis. (Universitėtas teikia dvasinį pėną) Māter Misericordiae. Sub tuum praesidium cōfugimus. (Aušrės Vařtų koplyčios įrašas) Littera occidit, Spīritus vīvificat. (VU Filolėgijos fakultėtas) Suō nōmine. Suō tempore. Sub lēge lībertās. Cīvitās Deī. (Augustīnus) Virtūs pīma – compescere linguam (Catō)

♦ **Nota bene!** Tetragramā YHWH Jāhvė (hebr. יהוה YHWH), gr. ἐγώ εἰμι ὁ ὢν, lo. **Ego sum, quī sum** yra Dievo įvardijimas Sėnojo Testameņto Išėjimo knęgoje (3, 14): „Betgi – Mozė sakė Dievui – kai nueisiu pas izraelitūs ir sakysiu jiems: 'Jūsų protėvių Dievas atsiuntė mane pas jus', o jie manęs klaus: 'Koks jo vardas?' Ką aš jiems pasakysiu?“ Dievas tarė Mozei: 'Aš esu, kuris esu.'

Pūblijus Ovidijus Nazōnas (lo. **Ovidius**, 43 prieš Kristų – 17 po Kristaus) – iškilus romėnų poėtas, parašęs „Metamorfozės“, „Meilės meną“, „Heroidės“; **Aurėlijus Augustīnas** (lo. **Aurēlius Augustīnus**, 354–430) – vienas įtaikingiausių katalikų bažnyčios teologų, filėsofas, religinio mokslo skleidėjas, parašęs daug veikalų. **Mārkas Pōrcijus Katōnas Vyresnysis** (lo. **Catō**, 234–149) – romėnų orātorius, istōrikas ir mokslininkas.

Tarptautiniai žodžiai: **demonstruoti** – viešai rodyti, pavyzdžiui, filmus, madās, baņdymus; **prezidiumas** – asmenų grupė, išrinktā vadovauti susirinkimui, suvažiavimui; **spīritas** – bespalvis degus lakus skystis, turintis etanėlio (etilo alkohėlio – C₂H₅OH); **tetragramā** (gr. τέτταρες keturi, gr. γράμμα bruožas, rašmuō, raĩdė) hebrājiški priebalsiai YHWH, reiškiantys Dievo vardą Jāhvė; **vulgatā** – lotyniškas Biblijos vertimas.

Vocābula

almus, a, um maitinantis
cīvitās, ātis *f* miestas; valstybė

compescō, pescuī, pescere sulaikyti; suvaldyti; sutramdyti

cōfugiō, fūgī, fugere bėgti pagalbos; ieškoti prieglobsčio

eō, iī, itum, ire eiti

iaceō, iacuī, iacitum, iaceere gulėti

iam jau

lėx, lėgis *f* įstatymas

legiō, ōnis *f* legiōnas

leō, leōnis *m* liūtas

lībertās, ātis *f* laisvė

littera, ae *f* raĩdė

misericordia, ae *f* gailėtingumas

nōmen, inis *n* vardas

occidō, cidī, cīsum, cide-re partrenkti, nužudyti

peccātor, ōris *m* nusidėjėlis

praesidium, ī *n* apsauga

spīritus, m pūtimas; dvasia

sub su acc. ir abl. po

virtūs, ūtis *f* narsumas

vīvificō, āvī, ātum, āre atgaivinti; prikelti iš numirusių

IX. Schola nōna. REPETĪTIŌ. Verbum – veiksmāžodis

Coniugātiōnēs – asmenuotēs

Infekto kamienas				
ornā-	habē-	leg-	capi-	venī-
Īnfīnītīvus praesentis āctīvī				
ornā-re puošti	habē-re turēti	leg-ē-re skaityti	cap-ē-re imti	venī-re atvykti
Praesēns indicātīvī āctīvī				
ornō puošiu	habē-ō turīu	leg-ō skaitau	capi-ō imu	veni-ō atvykstu
ornā-s	habē-s	leg-i-s	capi-s	venī-s
orna-t	habē-t	leg-i-t	capi-t	veni-t
ornā-mus	habē-mus	leg-ī-mus	capi-mus	venī-mus
ornā-tis	habē-tis	leg-ī-tis	capi-tis	venī-tis
orna-nt	habē-nt	leg-u-nt	capi-u-nt	veni-u-nt
Imperātīvus praesentis āctīvī				
ornā puošk!	habē turēk!	leg-e skaityk!	cap-e imk!	venī atvyk!
ornā-te	habē-te	leg-ī-te	capi-te	venī-te
Imperfectum indicātīvī āctīvī				
ōrnā-ba-m	habē-ba-m	leg-ēba-m	capi-ēba-m	veni-ēba-m
ōrnā-bā-s	habē-bā-s	leg-ēbā-s	capi-ēbā-s	veni-ēbā-s
ōrnā-ba-t	habē-ba-t	leg-ēba-t	capi-ēba-t	veni-ēba-t
ōrnā-bā-mus	habē-bā-mus	leg-ēbā-mus	capi-ēbā-mus	veni-ēbā-mus
ōrnā-bā-tis	habē-bā-tis	leg-ēbā-tis	capi-ēbā-tis	veni-ēbā-tis
ōrnā-ba-nt	habē-ba-nt	leg-ēba-nt	capi-ēba-nt	veni-ēba-nt
Futūrum I indicātīvī āctīvī				
ōrnā-	habē-	leg-	capi-	venī-
ōrnā-b-ō	habē-b-ō	leg-a-m	capi-a-m	veni-a-m
ōrnā-b-i-s	habē-b-i-s	leg-ē-s	capi-ē-s	veni-ē-s
ōrnā-b-i-t	habē-b-i-t	leg-e-t	capi-e-t	veni-e-t
ōrnā-b-i-mus	habē-b-i-mus	leg-ē-mus	capi-ē-mus	veni-ē-mus
ōrnā-b-i-tis	habē-b-i-tis	leg-ē-tis	capi-ē-tis	veni-ē-tis
ōrnā-b-u-nt	habē-b-u-nt	leg-e-nt	capi-e-nt	veni-e-nt

♦ **Nota bene! Kalbōs sistemā.** Žodžių kaitymo lentelės rodo tam tikrą kalbōs dalių kaitymo tvarką. Ji nusākoma graikiškasis žodžiais *sistemā*, (gr. σύστημα [systēma] „sandara“) ir *paradigmā* (gr. παράδειγμα [paradeigma] „pavyzdys“). **Sistemā** yra **visumā**, sudaręta iš daugybės sudėtinių dalių. Sistemą galima suvokti iš tų atskirų dalių – pavyzdžių (paradigmų). Perpratę lotyniškų žodžių sandarą (kamieną, galūnes, priesagas) ir jų kaitymo paradigmą – pavyzdžius, suvoksite **sistemą** – **visumą**. Iš lentelių pabandykite nustatyti taisyklės ir išimtis Įsidėmėkite jas.

1. Išmokite atmintinai asmenuoti šias paradigmąs.

2. Nustatykite ir išverskite šių veiksmāžodžių formas. Pavyzdys: *legēs futurum I 2 sg.*

Habet, venīte, venītis, ōrnābāmus, capiēmus, capimus, ōrnābō, veniam, habēbunt, capiunt.

3. Išverskite į lotynų kalbą šias formas.

Turējau, atvykstate, atvyksite, atvyk, puošēme, puošīme, imkite, imsiu, turēsīu, jis skaitys.

X. Schola decima. REPETĪTIŌ. Coniugātiōnēs – asmenuotēs

Sententiae. Nōs habēbit humus. („Gaudeāmus“) Trēs faciunt collēgium. [viduramžiais, jei susirinkdavo trys studentai, dėstytojas galėdavo skaityti paskaitas] Amīcum probā, probātum amā. Age, quid agis. Dīvide et imperā. [imperialistų šūkis] Dēstruam et aedificabō. (Vulgāta) Dā mihi ubi stāre et ego terram movēbō. (Archimēdēs) Ego movēbō nōn solum terram, sed et caelum. (Vulgāta) Cum ventīs litigāre. (Petrōnius) Equō nē crēdite, Teucrī! (Vergilius) Ergō ego nec amīcum habeō, nec inimīcum. Verba docent, exempla trahunt. Fābula docet. (Terentius) Ferrum natāre docēs. Īgnōrāmus et ĩgnōrābimus. [agnostikų posakis] In aquā scribis. Et cognōscētis vērītātem, et vērītās liberābit vōs. (Vulgāta) Nōn est vīvere, sed valēre, vīta. (Mārtiālis) Sapere audē. (Horātius)

1. Perskaitykite ir išverskite sentencijas.

2. Išsirašykite jas į sąsiuvinį.

3. Raštu paaiškinkite pirmųjų dešimties sentencijų veiksmažodžių formas. Pavyzdys: *habebit* – fut. I ind. act. 3 sg. Sutrumpinimai: *praes.* – *praesēns*, *impf.* – *imperfectum*; *fut.* – *futūrum*, *ind.* – *indicātīvus*; *act.* – *actīvum*; *sg.* – *singulāris*; *pl.* – *plūrālis*.

♦ **Nota bene!** „Gaudeāmus“ (lo. džiau kimės) – studentų himnas; **agnostikai** – filosofinės krypties agnosticizmo atstovai, teigiantys, kad neįmanoma pažinti tikrovę.

Archimēdas (lo. **Archimēdēs**, gr. Ἀρχιμήδης, 287–212 metais prieš Kristų) – garsus graikų fizikas, mechanikas, išradėjas, gyvenęs Sirakūzuose (Sicilijoje). **Petrōnijas Arbitras** (lo. **Petrōnius**, 14–66 metais) – romėnų rašytojas. **Pūblijus Tereñcijus Afrikiētis** (lo. **Terentius**, 190–159 metais prieš Kristų) – romėnų dramų rašytojas iš Kartaginos.

Vocābula

aedificō, āvī, ātum, āre statyti	exemplum, ī n pavyzdys	ne tik ..., bet ir
agō, ēgī, āctum, agere varyti; veikti; daryti	faciō, fēcī, factum, facere daryti	probātus, a, um išbandytas
amō, āvī, ātum, āre mylėti	ferrum, ī n geležis	probō, āvī, ātum, āre išbandyti
audeō, ausus sum, audere išdrįsti	habēō, habuī, habitum, habēre turėti; laikyti	sapiō, sapiī, sapere turėti skonį; būti išmintingam
caelum, ī n dangus	humus, ī f žemė	stō, stetī, statum, stāre stovėti
cognōscō, cognōvī, cognitum, cognōscere pažinti	īgnōrō, āvī, ātum, āre nežinoti	Teucrī, ōrum m teūkrai, t. y. trojėnai
collēgium, ī n kolegija	imperō, āvī, ātum, āre valdyti	trahō, trāxī, tractum, trahere traukti
crēdō, crēdidī, crēditum, crēdere tikėti	inimīcus, ī m priešas	ubi kur
destruō, strūxī, structum, struere sugriauti	liberō, āvī, ātum, āre išlaisvinti	ventus, ī m vėjas
dīvidō, dīvīsī, dīvīsum, dīvidere dalyti; skaldyti	litigō, āvī, ātum, āre ginčytis, vaidytis, peštis	valeō, valuī, valitum, valēre būti sveikam, gyvuoti
dō, dedī, datum, dare duoti	moveō, mōvī, mōtum, movēre judinti	vērītās, ātis f tiesa
doceō, docuī, doctum, docere mokyti	natō, āvī, ātum, āre plaukti	vīta, ae f gyvenimas
ergō taigi	nec nei	vīvō, vīxī, vīctum, vīvere gyventi
	nōn solum ..., sed etiam	vīvificō, āvī, ātum, āre atgaivinti; prikelti iš numirusių

XI. Schola undecima

volō, voluī, –, velle norėti

Praesēns		Imperfectum		Futūrum I	
vol-ō	vol-u-mus	vol-ēba-m	vol-ēbā-mus	vol-a-m	vol-ē-mus
vī-s	vul-tis	vol-ēbā-s	vol-ēbā-tis	vol-ē-s	vol-ē-tis
vul-t	vol-u-nt	vol-ēba-t	vol-ēba-nt	vol-e-t	vol-e-nt

Tarpēia

Sabīnī ōlim agrōs Rōmānōrum vāstābant. Iam ad oppidum appropinquant. Mox Capitōlium oppugnant, sed frūstrā. Tum Tarpēia, filia praefectī Rōmānī, extrā moenia ambulat. Sabīnī eam aurō temptant. Tarpēia autem dicit: „Volō ōrnāmenta, quae in laevīs brācchiīs vestrīs geritis.“ Sabīnī nōn recūsant et mox auxiliō Tarpēiae intrā portam stant. Tum sine morā in Tarpēiam scūta gravia iactābant, nam scūta Sabīnōrum quōque sunt in laevīs brācchiīs. Sīc Sabīnī perfidam Tarpēiam necat atque Capitōlium occupant. Posteā Rōmānī semper iactābant illōs, quī patriam prōdunt dē rūpe Tarpēiā. (Scudder)

1. Atsakykite į klausimus.

1. Quis ōlim agrōs Rōmānōrum vāstābant? 2. Quis extrā moenia ambulat? 3. Quem Sabīnī aurō temptant? 4. Quid Tarpēia Sabīnīs dicit? 5. Ubi auxiliō Tarpēiae stant Sabīnī? 6. Quid post faciunt Sabīnī? 7. Cūr posteā Rōmānī iactābant hominēs dē rūpe Tarpēiā?

2. Išrašykite iš teksto visus prielinksnius su linksniais ir juos išverskite. Pavyzdys: *ad oppidum – prie miesto*.

3. Išmokite veiksmažodžio **volō, voluī, –, velle** „norėti“ tris indikatyvo laikus.

Sententia. Medicus nōn dat, quod patiēns vult, sed quod ipse bonum scit.

Vocābula

ager, agrī *m* dirva; laukas
ambulō, āvī, ātum, āre
vaikščioti
appropinquō, āvī, ātum, āre
artintis, prisiartinti
atque ir, ir taip pat
autem tačiau
aurum, ī n auksas
auxilium, ī n pagalba
brācchium, ī n dilbis, ranka
Capitōlium, ī n Kapitōlijus
cūr kodėl
dīcō, dīxī, dictum, dīcere
sakyti
filia, ae f duktė
frūstrā veltui
gerō, gessī, gestum, gere-
re nešti, nešioti
gravis, e sunkus
iactō, āvī, ātum, āre mėtyti
intrā *su acc.* viduje; į vidų

ipse, ipsa, ipsum pats
laevus, a, um kairys
medicus, ī m gydytojas
mora, ae f užtrukimas; su-
gaištis; gaištis
moenia, um n sienos
mox greitai
nam nes
necō, āvī, ātum, āre žudyti
occupō, āvī, ātum, āre už-
imti
ōlim kitados
oppidum, ī n miestas
oppugnō, āvī, ātum, āre
pulti, veržtis, šturmuoti
ōrnāmentum, ī n papuoša-
las
patiēns, entis kenčiantis
patria, ae f tėvynė
perfidus, a, um neištiki-
mas, klatingas

praefectus, ī m prefektas;
viršininkas; vadas
posteā vėliau
prodō, didī, ditum, pro-
dere išduoti
quōque taip pat
recūsō, āvī, ātum, āre
duoti neigiamą atsakymą;
nesutikti
rūpēs, is f uola; tarpeklis
sciō, scīvī, scītum, scīre
žinoti
scūtum, ī n skydas
sīc taip, tokiu būdu
stō, stetī, statum, stāre
stovėti
Tarpēia, ae f Tarpėja
temptō, āvī, ātum, āre
(iš)mėginti; (iš)bandyti
vāstō, āvī, ātum, āre siau-
bti

XII. Schola duodecima. Perfectum indicatīvī āctīvī. Keturios asmenuotės

Perfectum indicatīvī āctīvī				
ōrnāv-	habu	lēg-	cēp-	vēn-
ōrnāv-ī	habu-ī	lēg-ī	cēp-ī	vēn-ī
ōrnāv-istī	habu-istī	lēg-istī	cēp-istī ī	vēn-istī
ōrnāv-it	habu-it	lēg-it	cēp-it	vēn-it
ōrnāv-imus	habu-imus	lēg-imus	cēp-imus	vēn-imus
ōrnāv-istis	habu-istis	lēg-istis	cēp-istis	vēn-istis
ōrnāv-ērunt	habu-ērunt	lēg-ērunt t	cēp-ērunt	vēn-ērunt

Sententiae. In p̄ncipiō creāvit Deus caelum et terram. (Vulgāta) Sicut dīlēxit mē Pater, et ego dīlēxī vōs. Manēte in dīlectiōne meā. (Vulgāta) Dīxit ergō Iēsus Petrō: Mitte gladium tuum in vāgīnam. Calicem, quem dedit mihi pater, nōn bibam illum? (Vulgāta) Bīduō post Ariovistus ad Caesarem lēgatōs mīsīt. (Caesar)

	Singularis			Plūrālis			Prōnōmen dēterminātīvum ipse, ipsa, ipsum pats Pažymimasis įvardis
Nom.	ipse	ipsa	ipsum	ipsī	ipsae	ipsa	
Gen.	ipsīus			ipsōrum	ipsārum	ipsōrum	
Dat.	ipsī			ipsīs			
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum	ipsōs	ipsās	ipsa	
Abl.	ipsō	ipsā	ipsō	ipsīs			

Kaip **ipse, ipsa, ipsum** yra linksniuojami **ille, illa, illud** ir **iste, ista, istud** (V pmoka).

1. Išverskite Vulgatos (Jon 19, 18–22) ištrauką.

18. Ubi crucifixērunt eum, et cum eō aliōs duōs hinc et hinc, medium autem Iēsum.
19. Scripsit autem et titulum Pilātus, et posuit super crucem: IESUS NAZARENUS REX IUDAEORUM. 20. Hunc ergō titulum multī Iūdaeōrum lēgērunt, quia prope cīvitātem erat locus, ubi crucifīxus est Iēsus. Et erat scriptum Hebraicē, Graecē et Latīnē. 21. Dīcēbant ergō Pilātum pontificēs Iūdaeōrum: Nōlī scribere: Rēx Iūdaeōrum, sed quia ipse dīxit: Rēx sum Iūdaeōrum. 22. Respondet Pilātus: Quod scripsī, scripsī.

Vocābula

alius, alia, aliud kitas
Ariovistus, ī m Ariovīstas
bibō, bibī, bibere gerti
bīduum, ī n dvi dienos;
dviejų dienų laikotarpis
calix, icis m taurė
cīvitās, ātis, f valstybė,
miestas
creō, āvī, ātum, āre sukurti
crucifīgō, fīxī, fīxum, fīgere nukryžiuoti
crux, crucis m kryžius
dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti
dīlēctiō, ōnis f meilė

dīligō, lēxī, lēctum, ligere labai vertinti, branginti; mylėti; pasirinkti, mėgti
Graecē graikiškai
faciō, fecī, factum, facere daryti
Hebraicē hebrąjiškai
hinc iš čia, iš ten; **hinc et hinc** iš vienos ir iš kitos pusės
Iūdaeī, ōrum m žydai
Latīnē lotyniškai
maneō, mansī, mansum, manēre pasilikti
medium, ī n vidurys
mittō, mīsī, missum, mittere siųsti; čia kišti

Nazarēnus, a, um nazariētis (Nazarėto gyventojas)
pontifex, icis m kunigas
post po, po to, vėliau
pōnō, posuī, positum, pōnere dėti; pastatyti
prope su acc. arti, prie
p̄ncipiūm, ī n pradžia
quia kadangi, nes
respondeō, respondī, respondēre atsakyti
rēx, rēgis m karalius
sicut kaip
titulus, ī m antraštė; užrašas
vāgīna, ae f makštis

XIII. Schola tertia decima

Ultima hōra Caesaris

Senātōrēs Rōmānī: „Caesar, cūius magnam potentiam timēmus, rēgnum capere vult.“ „Tarquinius rēx ultimus nōn fuit: nam Caesar rēx novus esse cupit.“ „Quod sī prohibēre volumus, Caesarem necāre debēmus.“

Senātōrēs, postquam in cūriam convēnērunt, Caesarem exspectāvērunt. Quī cūriam petere dubitāvit, quod Calpurnia uxor eum verbīs vehementibus monuit: „Eā nocte somnium mē terruit: tē mortuum vīdī. Manē hīc, Caesar, quia salūtī tuae timeō!“ Paulo post Brutus senātor ad Caesarem vēnit et eum rogāvit: „Ubi es, Caesar? Cūr in cūriam nōn venīs? Senātōrēs tē exspectant.“ Quamquam Calpurnia marītum tenēre studuit, is dēnique cum Brutō cūriam petīvit. Quam dum Caesar intrat, senātōrēs surrēxērunt eumque salūtāvērunt. Ūnus ē senātōribus ...

Komentaras. Cèzaris buvo nužudytas 44 metų kovo 15 dieną (prieš Kristų).

1. Atsakykite į klausimus.

1. Quid dīxit senātōrēs Rōmānī dē Caesare? 2. Quid ēgērunt senātōrēs in cūria? 3. Cūr Caesar cūriam petere dubitāvit? 4. Quid Caesarī dīxit Calpurnia uxor? 5. Quī senātor ad Caesarem vēnit? 6. Quid dīxit Brutus? 7. Quid post verba Brutī facit Caesar?

Sententiae. Et tū, Brute? Tū quōque, fili mī. Tas pat graikiškai: Καὶ σὺ τέκνον.

Vocābula

Brutus, ī m Brūtas, Cèzario giminaitis ir žudikas
Calpurnia, ae f Kalpūrnija
capīō, cēpī, captum, capere imti
conveniō, vēnī, ventum, venīre sueiti, susirinkti
cupiō, cupīvī, cupītum, cupere geisti, trokšti
cūr kodėl
cūria, ae f kūrija
debeō, debuī, debitum, debēre turėti, privalėti
dēnique pagaliau
dīcō, dīxī, dictum, dicere sakyti
dubitō, āvī, ātum, āre abejoti
dum tuo tarpu kai
exspectō, āvī, ātum, āre laukti
faciō, fēcī, factum, facere daryti
fuī, žr. sum
hīc čia
hōra, ae f valandà
intrō, āvī, ātum, āre įeiti, įžengti

maneō, mansī, mansum, manēre pasilikti
marītus, ī m situoktinis; vyras
medium, ī n vidurys
mittō, mīsī, missum, mittere siųsti; čia kišti
moneō, monuī, monitum, monēre priminti; atkreipti dėmesį; įkalbinėti
mortuus, a, um miręs
nox, noctis f naktis
novus, a, um naujas
paulo post netrukus
petō, petīvī, petītum, petere ieškoti; siekti; vykti
potentia, ae f galybė
postquam po to, kai
prohibeō, hibuī, hibitum, prohibēre sulaikyti; trukdyti; drausti
quam po to, kai
quamquam nors, kad ir
quod nes
rēgnum, ī n karaliaus valdžia; karalystė
rogō, āvī, ātum, āre klausti
salūs, ūtis f sveikata; gerovė

salūtō, āvī, ātum, āre sveikinti
senātor, ōris m senātorius
somnium, ī n sapnas
surgō, surrēxī, surrēctum, surgere keltis
studeō, studuī, –, studēre stengtis
sum, fuī, –, esse būti
teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti, turėti
terreō, terruī, territum, terrēre gąsdinti
timeō, timuī, –, timēre bijoti, būgštauti
ubi kur
ultimus, a, um tolimiausias; paskutinis
ūnus, a, um vienas
uxor, ōris f žmonà
vehemēns, entis smarkus; karštas; griežtas
veniō, vēnī, ventum, venīre atvykti, ateiti
verbum, ī n žodis
videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti

XIV. Schola quārta decima. Veiksmazodžių pagrindinių formų sąvadas

<p>I. amō, āvī, ātum, āre mylėti; tokios pat pagrindinės formos: arō, 1 arti; cantō, 1 dainuoti; clamō, 1 šaukti; creō, 1 sukurti, expectō, 1, laukti; dubitō, 1 abejoti, intrō, 1 įeiti, įžengti; monstrō, 1 rodyti; putō, 1 manyti; salūto, 1 sveikinti ir kitų. dō, dedī, datum, dare duoti stō, stetī, statum, stare stovėti</p>	<p>III. legō, lēgī, lectum, legere rinkti, skaityti scribō, scripsī, scriptum, scribere rašyti carpō, carpsī, carptum, carpere skinti dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti dīligō, lēxī, lēctum, ligere labai vertinti scribo, scripsī, scriptum, scribere rašyti trahō, traxī, tractum, trahere traukti vīvō, vīxī, vīctum, vīvere gyventi incolō, incolū, incultum, incolere gyventi pōnō, posuī, positum, pōnere dėti cupiō, cupīvī, cupītum, cupere trokšti petō, petīvī, petītum, petere siekti quaerō, quaesīvī, quaesītum, quaerere ieškoti agō, ēgī, āctum, agere varyti, veikti capiō, cēpī, captum, capere imti faciō, fēcī, factum, facere daryti mittō, mīsī, missum, mittere siųsti crēdō, crēdidī, crēditum, crēdere tikėti currō, cucurrī, cursum, currere bėgti surgō, surrēxī, surrectum, surgere keltis</p>
<p>II. debeō, debuī, debitum, debēre turėti, privalėti doceō, docuī, doctum, docēre mokyti habeo, habuī, hibitum, habēre turėti prohibeō, prohibuī, prohibitum, prohibēre sulaikyti; trukdyti; drausti moneō, monuī, monitum, monēre priminti; atkreipti dėmesį; įkalbinėti taceō, tacuī, tacitum, tacēre tylėti terreō, terruī, territum, terrēre gąsdinti teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti pateō, patuī, –, patēre tęstis studeō, studuī, –, studēre stengtis timeō, timuī, –, timēre bijoti, būgštauti maneō, mansī, mansum, manēre pasilikti respondeō, spondī, sponsum, spondēre atsakyti rideō, rīsī, rīsum, ridēre juoktis sedeō, sēdī, sessum, sedēre sėdėti videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti</p>	<p>IV. audiō, audivī, auditum, audīre klausyti fīniō, fīnivī, fīnitum, fīnīre baigti pūniō, pūnivī, pūnitum, pūnīre bausti sciō, scīvī, scītum, scīre žinoti veniō, vēnī, ventum, venīre atvykti, ateiti conveniō, vēnī, ventum, venīre sueiti</p>

Sententiae. Nōn quam diū, sed quam bene vīxeris refert. (Seneca) Peccāvī. Haec scripsī nōn otiī abundantia, sed amōris ergā tē. (Cicero) Mīlitāvī nōn sine gloriā. (Horātius) Post fēstum vēnistī. Quaerit aquās in aquis, et pōma fugācia captat / Tantalus; hōc illī garrula lingua dedit. (Ovidius)

Vocābula

abundantia, ae f patvini-
mas; gausa; perteklius
amor, ōris m meilė
bene gerai
captō, āvī, ātum, āre gau-
dyti, griebti, čiupti
diū ilgai
dō, dedī, datum, dāre
duoti
ergā su acc. prie
fēstum, ī n šventė; iškilmės
fugāx, ācis bėgantis
garullus, a, um plepus,
šnekus

gloria, ae f garbė, šlovė
hic, haec, hoc šitas, šis
ille, illa, illiud anas (arti jo)
lingua, ae f kalba; liežuvis
mīlitō, āvī, ātum, āre būti
kareiviū, tarnauti kariuome-
nėje; kovoti
ōtium, ī n poilsis, laisvalai-
kis
peccō, āvī, ātum, āre nusi-
dėti
pōmum, ī n medžio vaisius
**quaerō, quaesīvī, quaesī-
tum, quaerere** ieškoti

quam kaip
referō, retulī, relātum,
referre nunešti atgal; atsi-
minti
sed bet
scribō, scripsī, scriptum,
scribere rašyti
sine su abl. be
Tantalus, ī m Tantālas
**veniō, vēnī, ventum, ve-
nīre** atvykti; ateiti
vīvō, vīxī, vīctum, vīvere
gyventi

XV. Schola quīnta decima. Rēx Tarquinius et librī mulieris

Nocte ad Tarquinium Superbum mulier vēnit eīque novem librōs ostendit. Tarquinius: „Quis es, mulier? Quid cupis? Tē numquam vīdī.“ Mulier autem rēgī dīxit: „Vidē librōs, quōs mēcum portō! Verba, quae in iīs librīs legis, ōrācula deōrum sunt. Librōs vēndere volō.“ Ubi Tarquinius pretium rogāvit, mulier magnam cōpiam pecūniae postulāvit. Tarquinius autem pecūniam dare noluit: „Pretium, quod postulās, ingēns est. Num mē rīdere vīs?“

Statim mulier trēs librōs cēpit eōsque in ignem mīsit. Tum rēgī dīxit: „Eōs trēs librōs restituēre nōn possum, sed nunc tibi sex librōs vēndō.“ Quod mulier prō sex librīs idem ingēns pretium postulāvit, rēx eam rīsit: „Num fūr es, mulier? Sōlum sex librī restant, tamen idem pretium postulās. Quod ego crīmen vocō!“

Sed mulier nōn dubitāvit iterum trēs librōs in ignem mittere. Tum dīxit: „Nunc trēs librī restant. Tibi licet eōs emere, sed idem pretium postulō.“ Tarquinius diū dē verbīs mulieris cōgitāvit; dēnique dīxit: „Fīdūcia tua mihi placet, mulier. Vēnde mihi eōs librōs! Pecūniam, quam cupis, dō.“ Mulier rēgī librōs praebuit; tum eī grātiās ēgit et discessit.

Komentaras. Tarkvīnijas įsigijo tik tris knygās, nes ne iš karto suvokė jų vertę. Moteriškės, atnešusios tas knygas, daugiau niekas nematė. Spėjama, kad ji buvusi graikų prānašė Sibilė, turėjusi orakulą grōtoje netoli Kūmų (vard. Kūmos; lo. Cūmae, gr. Κύμη, Kampānija). Pagal prānašės vardą trys knygos buvo vadinamos Sibilės knygomis. Romėnai jas saugojo šventykloje, kad sunkmečiu galėtų josė rasti patarimų.

Sententiae. Gaudium in litterīs est. Id est. (i. e.) Grātiās agō.

Vocābula

capiō, cēpī, captum, capere imti
cōpia, ae f išteklius; atsarga; gausybė
cōgitō, āvī, ātum, āre mąstyti
crīmen, inis n nusikaltimas
cupiō, cupīvī, cupitum, cupere geisti, trokšti
dēnique pagaliau
discedō, cessī, cessum, cedere išėiti, pasišalinti
diū ilgai
dō, dedī, datum, dare duoti
dubitō, āvī, ātum, āre abejoti
dum tuo tarpu kai
emō, ēmī, ēmptum, emere pirkti
fīdūcia, ae f pasitikėjimas
fūr, is m, f vagis, vagilė
ignis, is m ugnis
ingēns, entis didžiulis, milžiniškas
iterum vėl, antrą sykį
legō, lēgī, lēctum, legere rinkti, skaityti

licet, licuit, –, licēre leista
mittō, mīsī, missum, mittere siųsti; *čia* įmesti
mulier, eris f moteris
nolō, nolūī, –, nolle nenorėti
novem devyni
nox, noctis f naktis
num nejaugi, negi
nunc dabar
nunquam niekada
ōrāculum, ī n orakulas; iš-tarmė
ostendō, tendī, tentum, tendere ištiesti; atkišti; rodyti
pecūnia, ae f turtas; pinigai
placet, placuī, placitum, placēre patikti
portō, āvī, ātum, āre nešti, gabenti
possum, potuī, –, posse galėti
postulō, āvī, ātum, āre reikalauti
praebeō, praebuī, praebitum, praebēre (pa)duoti
pretium, ī n vertė; kaina

quam po to, kai
restituō, stituī, stitūtum, stituere vėl statyti; gražinti
restō, restitī, restāre pasilikti, išlikti
rēx, rēgis m karalius
rīdeō, rīsī, rīsum, rīdēre juoktis
rogō, āvī, ātum, āre klausti
scribō, scripsī, scriptum, scribere rašyti
sex šeši
sōlum tik
statim tučtuojau, bematant
sum, fuī, –, esse būti
superbus, a, um išdidus
trēs, tria trys
tum tada
ubi kur; kai
vēndō, vēndidī, vēnditum, vēndere parduoti
videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti
volō, volūī, –, velle norėti
verbum, ī n žodis
vocō, āvī, ātum, āre šaukti, kviesti; vadinti

XVI. Schola sexta decima. Veiksmāzodis *sum, fui, -, esse* būti

Īnfīnītīvus		Praesēns ind. act.		Imperfectum ind. act.		Futūrum I ind. act.	
es-se „būti“	1	s-u-m	s-u-mus	er-a-m	er-ā-mus	er-o	er-ī-mus
Imperātīvus		esu	esame	buvau	buvome	būsiu	būsime
es! būk!	2	es	es-tis	er-ā-s	er-ā-tis	er-i-s	er-ī-tis
es-te! būkite!	3	es-t	s-u-nt	er-a-t	er-a-nt	er-i-t	er-u-nt

Sententiae. Digitus Deī est hīc! (Vulgāta) Ego sum pānis vītae. (Vulgāta) Ego sum pāstor bonus. Bonus pāstor animam suam dat prō ovibus suīs. (Vulgāta) Sed vōs nōn crēditis, quia nōn estis ex ovibus meis. (Vulgāta) Ego sum lūx mundī. (Vulgāta) Vōs estis lūx mundī. (Vulgāta) Mea doctrīna nōn est mea, sed eius, quī mīsīt mē. (Vulgāta) Lucerna corporis tuī est oculus tuus. (Vulgāta) Quam angusta porta et arcta via est, quae dūcit ad vītā, et paucī sunt, quī inveniunt eum. (Vulgāta) Quī ex Deō est, verba Deī audit. Proptereā vōs nōn audītis, quia ex Deō nōn estis. (Vulgāta) Nōn est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. (Vulgāta) Ego et Pater ūnum sumus. (Vulgāta) Ego sum vītis vēra, et Pater meus agricola est. (Vulgāta) Hī sunt extrā prōvinciam trāns Rhodanum prīmī. (Caesar) Dīcit eī Iēsus; Ego sum via et vēritās et vīta; nēmō venit ad Patrem, nisi per mē. (Vulgāta) Dīcit illīs Iēsus: Vōs autem quem mē esse dīcitis? Respondēns Simon Petrus dīxit: Tū es Christus, filius Deī vīvī. (Vulgāta) Ubi enim sunt duo vel trēs congregātī in nōmine meō, ibi sum in mediō eōrum. (Vulgāta) Nōn sum quālis eram. (Horātius)

1. Išverskite Vulgātos (Jon I, 1–5) ištraukā.

1. In prīncipiō erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. 2. Hoc erat in prīncipiō apud Deum. 3. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipsō factum est nihil quod factum est. 4. In ipso vīta erat, et vīta erat lūx hominum. 5. Et lūx in tenebrīs lūcet, et tenebrae eam nōn comprehendērunt.

Vocābula

agricola, ae m žemdirbys
angustus, a, um siauras
anima, ae f dvelkimas; vē-
 jas; kvėpavimas; siela
ar(c)tus, a, m ankštas,
 siauras
argūmentum, ī n argu-
 mentas, įrodymas
cōgitō, āvī, ātum, āre
 mąstyti, galvoti
comprehendō, prehēdī,
prehensum, prehendere
 sugriebti, suimti, sučiupti
congregō, āvī, ātum, āre
 surinkti, suburti
corpus, oris n kūnas
digitus, ī m pirštas
doctrīna, ae f mokymas,
 mokslas
dominus, ī m viešpats, ponas
dūcō, dūxī, ductum, dū-

cere vesti
faciō, fēcī, factum, facere
 daryti
hīc čia
inveniō, vēnī, ventum,
venīre užeiti; rasti
lūceō, lūxī, lūcere šviesti,
 spindėti
lucerna, ae f žiburys, žibin-
 tas
lūx, lūcis f šviesa
mundus, ī m pasaulis
mittō, mīsī, missum, mit-
tere siųsti; čia kišti
nēmō, inis m, f niekas (*kal-*
bant apie žmogų)
nihil n niekas
nisi jei ne
oculus, ī akis
omnis, e visas; **omnia** visa
ovis, is f avis

pānis, is m duona
pāstor, ōris m piemuo
paucus, a, um negausus, ma-
 žas; **paucī** nedaugelis, keletas
porta, ae f vartai, durys
prō su abl. dėl; už; vietoj
proptereā dėl to
prīncipiūm, ī n pradžia
quālis, e koks
quia kadangi, nes
respondeō, spondī, spon-
sum, spondere atsakyti
servus, ī m vergas
sine su abl. be
super su acc. virš, viršuj
tenebrae, ārum f tamsa
trāns su acc. anapus, už
vēritās, ātis f tiesa
vērus, a, um tikras
vīta, ae f gyvenimas
vītis, is f vynšakė; vynmedis

XVII. Schola septima decima

eō, ī, itum, īre eiti

Īnfīnītīvus		Praesēns ind. act.		Imperfectum ind. act.		Futūrum I ind. act.	
ī-re „eiti“	1	e-ō	ī-mus	ī-ba-m	ī-bā-mus	ī-b-ō	ī-b-i-mus
Imperātīvus		einu	einame	ējau	ējome	eisiu	eisime
ī! eik!	2	ī-s	ī-tis	ī-bā-s	ī-bā-tis	ī-b-i-s	ī-b-i-tis
ī-te! eikite!	3	ī-t	e-u-nt	ī-ba-t	ī-ba-nt	ī-b-i-t	ī-b-u-nt

Dominus et servus iter faciunt

Dominus Rūfus servō Syrō dīcit: „Crās Rōmam ībimus. Parā ad itinerem.“ Māne dominus et servus Rōmam iter faciunt. Paulō post Rūfī raeda ante ūnam magnam villam est. Syrus laetus est, nam hodiē in villā nōn labōrat, sed Rōmam īt. Diū Rūfus et Syrus per multa Campāniae oppida eunt. Extrā mūrōs oppidōrum virī tumulōs magnificōs vident. Via Appia plēna est virōrum raedarumque. „Quam pulchrum est Rōmam īre!“ – Syrus gaudet. Post Rūfum, dominum suum, rogat: „Cūr Rōmam īs, domine?“ Rūfus Syrō respondet: „Rōmam eō, quod ibi varia negōtia mihi sunt.“ Syrus dominī dīcit: „Ego primum Rōmam eō.“ Dominus respondet: „Sī mihi vērus ēris, iterum ūnā Rōmam ībimus.“ Posteā Syrus in viā multōs servōs videt: aliī equōs agitant, aliī magnam frūmentī cōpiam portant. Syrus servōs salūtat: „Salvēte, amīcī! Nōs Rōmam īmus. Et vōs, quō itis?“ Servī autem nōn respondent, nam dēfessī sunt. (pagal Hartmut Schulz)

Sententiae. Sī vir es, ī. (Ovidius). Ībimus illāc. (Ovidius) Flūmina iam lactis, iam flūmina nectaris ībant... (Ovidius) Īte, missa est. Deō grātiās.

Vocābula

Appius, a, um Āpijaus;
Appius, ī m Āpijus, ceņzori-
 rius, nutiesęs kelią *Via Appia*
agitō, āvī, ātum, āre varyti
alius, alia, aliud kitas
autem tačiau
Campānia, ae f Kampānija,
 sritis tarp Lācijaus ir Lukāni-
 jos, ausōnų ir ōskų kraštas
cōpia, ae f gausybė; ištek-
 lius; atsarga
crās rytoj
dēfessus, a, um nuvargęs
diū ilgai
dominus, ī m viešpats; šei-
 mininkas; ponas
extrā su acc. už; anāpus
flumen, inis n upė
**gaudeō, gavīsus sum, gau-
 dēre** džiaugtis (*verbum dep.*)
hodiē šiandien
ibi ten
illāc anoje pusėje, ten
iter, itineris n kelias; **iter**

facere keliauti
flūmen, inis n upė
iterum vėl, dar kartą
labōrō, āvī, ātum, āre
 dirbti; stengtis; kentėti
lac, lactis n pienas
laetus, a, um linksmas
magnificus, a, um puikus,
 prašmatnus, prabangus
māne ry tą
mūrus, ī m mūras; siena
missa, ae f mišios
nam nes
nectar, aris n gr. nektāras
negōtium, ī n užsiēmimas;
 darbas; veikla; reikalas
oppidum, ī n miestas
parō, āvī, ātum, āre ruošti
paulō post netrukus
plēnus, a, um pilnas
portō, āvī, ātum, āre nešti,
 gabenti
post vėliau
posteā po to; paskui; vėliau

primum pirmąkart
pulcher, chra, chrum gra-
 žus
quia kadangi, nes
quō kur
raeda, ae f kelt. karietā; ve-
 žimas keturiais ratais
Rūfus, ī m Rūfas, vardas
**respondeō, spondī, spon-
 sum, spondere** atsakyti
salūtō, āvī, ātum, āre svei-
 kinti
servus, ī m vergas
sī jei
super su acc. virš, viršuj
Syrus, ī m Sīras, vardas
tumulus, ī m kalva; kapas
ūnā kartu, drauge
varius, a, um įvairus
vērus, a, um ištikimas
via, ae f kelias, gatvė
videō, vīdī, vīsum, vidēre
 matyti
villa, ae f sodyba; ūkis; dvaras

XVIII. Schola duodēvicēsima

edō, ēdī, ēsum, ēsse (edere) valgyti

Īnfīnītīvus		Praesēns ind. act.		Imperfectum ind. act.		Futūrum I ind. act.	
es-se ed-e-re	1	ēd-ō	ed-i-mus	ed-ēba-m	ed-ēba-mus	ed-a-m	ed-ē-mus
Imperātīvus		valgau	valgome	valgiau	valgēme	valgysiu	valgysime
ēs! valgyk!	2	ēs	ēs-tis	ed-ēbā-s	ed-ēba-tis	ed-ē-s	ed-ē-tis
ēs-te! valgykite!	3	ēs-t	ed-u-nt	ed-ēba-t	ed-ēba-nt	ed-e-t	ed-u-nt

Cēna Rōmāna

Herī pater meus amīcōs suōs ad cēnam vocāvit. Nōnā hōrā adveniunt convīvae: duo senātōrēs Rōmānī, et ipse consul Rōmānus. Convīvae dominum, patrem meum, salūtant. Tum in tricliniō vērunt et in lectīs accubuērunt. Puerīs tamen in tricliniō nullus locus est. Sed pater mē aliquid ex poētīs Rōmānīs dēclāmāre vult. Quā dē causā in ātriō exspectāvī. Imprimīs pater meus vīnum deīs deabusque dēfūsit. Rōmānī edēbant, ut Horātius scrīpsit, „Ab ovō ūsque ad māla“, id est, imprimīs ova, post cēnam – māla. Servī dominō et convīvīs multa fercula inferēbant, ut piscēs, cāpōnēs, lactūcam, brassicam, pānem etc. Ūnus ē servīs mihi, filiō dominī, uvās pulchrās dat: „Ēs, puer!“ Edēbam et gaudēbam. Postēa pater servō ūnō mē invitāre iussit. In tricliniō patrem et convīvās vīdī. Convīvās salūtō, prope iānuam stō et patris iussa exspectō. Ille inquit: „En dēclāmātor noster! Recitā nōbīs aliquid, mī Lūcī. Magister tuus dicit tē dēclāmāre posse.“ Carmen Catullī dē passere recitō. Ūnus ē convīvīs inquit: „Bene dēclāmat. Cornēlī, filium tuum poētā in futūrō esse putō.“

Vocābula

accumbō, accubūi, accubitum, accumbere atsigulti
adveniō, vēnī, ventum, venīre atvykti
aliquis, aliqua, aliquid kas nors, kažkas, kas
ātrium, ī n ātrijus, svetainė
autem tačiau
brassica, ae f kopūstas
cāpo, ōnis m kaplūnas (*mēsinis gaidys*)
carmen, inis n giesmė
Catullus, ī m Katūlas, poėtas
causa, ae f priežastis
cēna, ae f pietūs
cibus, ī m maistas
clāmō, āvī, ātum, āre šaukti
convīva, ae m, f svečias
consul, ulis m konsulas
dēclāmātor, ōris m iškalbos mokytojas; kalbėtojas
dēclāmō, āvī, ātum, āre deklamuoti
dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti
dominus, ī m viešpats; šeimininkas; ponas

en štai, šit
dēfundo, dēfūdī, dēfūsum, dēfundere nulieti
exspectō, āvī, ātum, āre laukti
ferculum, ī n padėklas; patiekalas, valgīs
futūrum, ī n ateitis
gaudēō, gavīsus sum, gaudēre džiaugtis
hōra, ae f valanda
iānuā, ae f durys
imprimīs pirmiausia
infernō, intulī, illātum, inferre įnešti, atnešti
inquit sako, tarė
invītō, āvī, ātum, āre kviesti
iussum, ī n įsakymas
lactūca, ae f salota
lectus, ī m lova; gultai
mālum, ī n obuolys
nam nes
nōnus, a, um devintas
nullus, a, um joks, nė vienas
ōvum, ī n kiaušinis
pānis, is m duona
passer, eris m žvirblis
piscis, is m žuvis

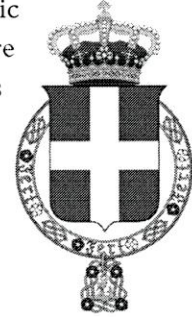
possum, potuī, –, posse galėti
postēa po to; paskiau
prope *su acc.* arti, prie
putō, avī, ātum, āre manyti
recitō, āvī, ātum, āre skaityti balsū (garsiai)
respondeō, spondī, spōnsum, spondēre atsakyti
salūtō, āvī, ātum, āre sveikinti
scrībō, scrīpsī, scrīptum, scrībēre rašyti
sed bet
senātor, ōris m senātorius
sī jei
stō, stētī, statum, stāre stovėti
triclinium, ī n triklinijus, valgomasīs
ūsque ad iki pat
ūva, ae f vynuogė
veniō, vēnī, ventum, venīre ateiti, atvykti
vīnum, ī n vynas
vocō, āvī, ātum, āre kviesti
volō, voluī, –, velle norėti

XIX. Schola ūndēvīcēsima

ferō, tulī, latum, ferre – nešti (*Miltono tekstē – išķēsti, ištvērti*)

Īnfīnītīvus		Praesēns ind. act.		Imperfectum ind. act.		Futūrum I ind. act.	
fer-re „nešti“	1	fer-ō	fer-i-mus	fer-ēba-m	fer-ēbā-mus	fer-a-m	fer-ē-mus
Imperātīvus		nešu	nešame	nešiau	nešēme	būsiu	būsime
fer! nešk!	2	fer-s	fer-tis	fer-ēbā-s	fer-ēbā-tis	fer-ē-s	fer-ē-tis
fer-te! neškite!	3	fer-t	fer-u-nt	fer-ēba-t	fer-ēba-nt	fer-e-t	fer-e-nt

Sententiae. Ego sum vītis, vōs palmitēs; quī manet in mē et ego in eō, hic fert frūctum multum, quia sine mē nihil potestis facere. (Vulgāta) Bene ferre magnam / Disce fortunam. (Horātius) Quī fert malīs auxiliū, post tempus dolet. (Phaedrus) Quasi mūrēs semper edimus aliēnum cibum. (Plautus) Lūcem in tenebrās ferimus. Fert, fert, fert. (Itālijos Savōjos karāliū dināstijos šūkis)

♦ **Nota bene!** Savoja – istōrinē sritis Prancūzijos ir Itālijos pasienyje.

1. Išverskite Džono Miltono teksto *Prō populō Anglicānō dēfēnsiō* ištiraukā.

Pater et rēx dīvertissima sunt. Pater nōs genuit; at nōn rēx nōs, sed nōs rēgem creāvimus. Patrem natūra dedit populō, rēgem ipse populus dedit sibi; nōn ergō propter rēgem populus, sed propter populum rēx est; ferimus patrem, mōrōsum etiam dūrū, ferimus et rēgem; sed nē patrem quidem ferimus tyrannū.

2. Atsakykite į klausimus.

1. Quid dicit auctor dē patre et rēge? 2. Quid dedit patrem populō? 3. Quem populus sibi dedit? 4. Quid dicit auctor dē patre et rēge mōrōsō et dūrō?

Sententia. Nōn rēx est lēx, sed lēx est rēx.

Vocābula

aliēnus, a, um svetimas

Anglicānus, a, um Ānglijos

at tačiau, betgi

auxiliū, ī n pagalba, parama

cibus, ī m maistas

creō, āvī, ātum, āre rinkti

dēfēnsiō, ōnis f gynimas;

ginamoji kalba; apolōgija

discō, didicī, –, discere

mokytis

dīvertissimus, a, um skirtingiausias iš

dīvertō, dīvertī, dīversum, dīvertere

pasukti į šalį, atsiskirti, skirtis

doleō, doluī, dōlitūrus,

dolēre skaudėti; kentėti

dō, dedī, datum, dare duoti

ti

dūrū, a, um kietas; šiurk-

štus; griežtas

ergō taigi, vadinasi

etiam taip pat, net ir

faciō, fēcī, factum, facere

daryti

frūctus, ūs m (IV) vaisius

fortūna, ae f laimė, dalia,

lemtis

gignō, genuī, genitum,

gignere gimdyti

lēx, lēgis f įstatymas

lūx, lūcis f šviesa

malus, a, um blogas

maneō, mānsī, mansum,

manēre pa(s)likti, išlikti

mōrōsus, a, um užsispyręs;

įnoringas; priekabus

mūs, mūris m pelė

natūra, ae f gamta

nihil niekas

palmes, palmitis m atžala, (vynmedžio) šakelė

populus, ī m tauta; žmonės

possum, potuī, –, posse

galėti, pajėgti; **potestis** jūs

galite

post su acc. po, vėliau

propter su acc. dėl

quasi kaip

quia kadangi, nes

quidem juk, būtent; **nē ...**

quidem netgi ne

sed bet

semper visada

sine su abl. be

tempus, oris n laikas

tenebrae, ārum f tamsa

tyrannus, ī m tirānas

vītis, is f vynšakė, vynuogienojas; vynmedis

XX. Schola vīcēsima. Perfectum

sum, fuī, –, esse būti		eō, iī (īvī), itum, ire eiti		edō, ēdī, ēsum, ēsse (edere) valgyti		ferō, tulī, latum, ferre nešti	
fuī	fuimus	iī (īvī)	iimus	ēdī	ēdimus	tulī	tulimus
fuistī	fuistis	iistī (īvistī)	iistis	ēdistī	ēdistis	tulistī	tulistis
fuīt	fuērunt	iit (īvit etc.)	iērunt	ēdit	ēdērunt	tulit	tulērunt

Sententiae. Sum quod eris, fuī quod es. Fuit Īlium. (Vergilius) Nōs quōque, quae ferimus, tulimus patientior ante; / Et mala sunt longō multiplicāta diē. (Ovidius) Vērē languorēs nostrōs ipse tulit, et dolorēs nostrōs ipse portāvit. (Vulgāta) Tulērunt Dominum meum et nesciō, ubi posuērunt eum; sī tū sustulistī eum, dīcitō mihi. (Respōnsōrium) In domum Dominī ībimus. (Vulgāta) Domine, ad quem ībimus? (Vulgāta) Ipse enim Pater amat vōs, quia mē amāstis et crēdidistis quia ego ā Deō exīvī. Exīvī ā patre et vēnī in mundum; iterum relinquo mundum et vādō ad Patrem. (Vulgāta) Crēdō. Quī ēdistis, multō fēcistis sapientius; / Quī nōn ēdistis, saturī fīte [*imper. pl.*] fābulīs. (Plautus)

Tarptautiniai žodžiai: agitúoti – veikti, skleisti politines ir visuomeninēs idėjas; **argumėntas** – įrodomąją tēžę (teiginį) pagrindžiantis teiginys; **crėdō** „tikiu“ – tikėjimo tiesų išdėstymas; žmogaus pažiūrų visumā; **deklamúoti** – ráiškiaiai, meniškai sakyti atmintinai kokį nors kūrinį; **fortūnà** – sėkmė, likimas, laimingas atvejis; **krėditas** – prekių ar pinigų skolinimas už palūkanas pasitikėjimo pagrindu; **multiplikācija** – dokumentų, piešinių, brėžinių, tėksto dáuginimas; **natūrà** – gamta; žmogaus prigimtis; *dailejė* tikrovės daiktai, pagal kuriuos dáilininkas piešia; **pacieñtas** – gydytojo gydomas ligonis; **portālas** – puošnus įėjimas į pastatą; internėtinė svetainė, teikianti tam tikrą informāciją; **responsōrijus** – bažnytinio giedojimo būdas: solistas (kunigas) ir chōras gieda pakaitomis; bažnytinės mūzikos žánras; **teñpas** – vyksmo greitis, spartà; **tirānas** – valdovas, smurtų užgrobėš valdžia; **vilà** – ištaigus užmiesčio namas, gyvenamasis namas; vasarnamis.

Vocābula

amō, āvī, ātum, āre mylėti
ante *su acc.* prieš
crėdō, crėdidī, crėditum,
crėdere tikėti, manyti
diēs, eī *m* (V) diena; **diē**
abl. sg.
dīcō, dīxī, dictum, dīcere
sakyti; **dīcitō** *imper. fut. act.*
2 sg.
dolor, ōris *m* skausmas,
sielvartas
domus, ūs *f* (IV) namas
enim mat, juk; nes
exeō, exīvī, exītum, exīre
išeiti, išvykti
fābula, ae *f* pasakojimas;
pasaka; pasakėčia; drāmos
kūrinys, pjėsė
fīo, factus sum, fierī dary-

tis, tapti; **fīte!** tapkite!
Īlium, ī *n* Iliōnas = Trojà
iterum vėl, antrąkart, iš
naujo
labōrō, āvī, ātum, āre
dirbti; stengtis; kentėti
languor, ōris *m* nusilpimas,
nuovargis, silpnumas
malum, ī *n* blogis, blogybė
multiplīcō, āvī, ātum, āre
dauginti, didinti; gausinti
multō daug; **multō sa-**
pientius išmintingiau
mundus, ī *m* pasaulis
nesciō, scīvī, scītum, scīre
nežinoti
patiēns, entis kantrus, iš-
tvermingas; **patientior** iš-
tvermingesnis (*aukštesnysis l.*)

ponō, posuī, positum, po-
nere dėti
quia kadangi, nes
quōque taip pat, ir
relinquō, reliquī, relic-
tum, relinquere palikti
respōnsōrium, ī *n* respon-
sōrijus
sapientius protingiau
satur, a, um sotus
sī jei
sufferō, sustulī, –, suffer-
re laikyti apačiojė; *čia* paimti
ubi kur
vādō, vādere eiti, žengti
veniō, vēnī, ventum, ve-
nīre ateiti, atvykti
vērē tikrai, teisingai, iš ti-
krųjų

XXI. Schola vīcēsima pīma

Trečiosios linksniuotės priebalsinio tipo kamienai ir priesagos

Masculīnum -ō, -or, -os, -er, -ex, -es		
nom. sg.	gen. sg.	pavyzdžiai
-ō	-in-is	hōmō, homin-is žmogus leō, leōn-is liūtas
-or	-ōr-is	victor, victōr-is nugalėtojas
-ōs	-ōr-is	flōs, flōr-is gėlė, žiedas
-er	-er-is	agger, agger-is pylimas, sankasa
-ex	-ic-is	vertex, vertic-is verpėtas; viršugalvis
	-ig-is	rēmex, rēmig-is irklas
	-g-is	rēx, rēg-is karalius
-es	-it-is	mīles, mīlit-is karys, kareivis
	-et-is	paries, pariet-is siena
	-d-is	pēs, ped-is koja
Fēminīnum -tās, -(t)ūs, -aus, -dō, -gō, -iō		
nom. sg.	gen. sg.	pavyzdžiai
-tās	-tāt-is	sānitās, sānitāt-is (<i>kūno</i>) sveikata
-(t)ūs	-tūt-is	virtūs, virtūt-is vyriškumas, dorybė
	-ūt-is	salūs, salūt-is (<i>kūno ir sielos</i>) sveikata; gerovė
	-ūd-is	palūs, palūd-is pelkė
-aus	-aud-is	laus, laud-is pagyrimas, garbė
-dō	-din-is	magnitūdō, magnitūdin-is didumas
-gō	-gin-is	orīgō, orīgin-is kilmė
-iō	-iōn-is	lēctiō, lēctiōn-is skaitymas, paskaita
Neutrum -men, -ur, -us, -ma		
nom. sg.	gen. sg.	pavyzdžiai
-men	-min-is	nōmen, nōmin-is vardas
-ur	-ur-is	fulgur, fulgur-is žaibas
	-or-is	ebor, ebor-is dramblio kaulas
-us	-or-is	tempus, tempor-is laikas
	-er-is	opus, oper-is kūrinys
-ma	-mat-is	poēma, poēmat-is poema

Kiti atvejai: **dux, duc-is** *m* vadas; **lēx, lēg-is** *f* įstatymas; **consul, consul-is** *m* konsulas; **ōrātor, ōrātōr-is** *m* orātorius; **flūmen, flūmin-is** *n* upė; **mōs, mōr-is** *m* paprotys, įprotis, būdas; **genus, gener-is** *n* giminė; rūšis; **pulvis, pulver-is** *m* dulkės, milteliai; **lac, lact-is** *n* pienas.

XXII. Schola vīcēsima secunda

Sententiae. Mundus ūniversus exercet histriōnem. (Petrōnius) Astra regunt hominēs, sed regit astra Deus. Atria rēgum hominibus plēna sunt, amīcīs vacua. (Seneca) Prō rēge, lēge, grege. Nulla potentia supra lēgēs esse debet. (Cicero) Mōs prō lēge. Mōrēs multōrum videt. (Horātius) [apie Odisėjā]; Mōribus antiqūis stat Rōma. Aut Caesar, aut nullus. Stat magnī nōminis umbra. (Lūcānus) Furor arma ministrat. (Vergilius) Superbī hominēs in convīvīs stultī sunt. Societātis vinculum est ratiō et ōrātiō. (Cicero) Habet suum venēnum blanda ōrātiō. (Pūblius) Nōsce tempus. Prō salūte animae. Virtūs hominem iungit Deō. (Cicero) Virtūs nōn advenit ā natūrā, neque ā doctrīnā, sed ā nūmine dīvīnō. (Seneca) Prīma virtūs est vitiō carēre. (Quīntilliānus) Pietās fundāmentum est omnium virtūtum. (Cicero) Disce, puer, virtūtem ex mē, vērumque labōrem / Fortūnam ex aliīs... (Vergilius) Quae regiō in terrīs nostrī nōn plēna labōris? (Vergilius) Multōrum annōrum opus.

♦ **Nota bene!** Márkas Anéjus Lukānas (lo. Lūcānus) – romėnų poėtas ěpikas (39–65 metais), poėmos „Farsālija“ autorius. Márkas Fābijus Kvintiliānas (lo. Quīntilliānus) – žymus I amžiaus romėnų ōratorius, veikalo „Oratoriaus ugdymas“ autorius.

Vocābula

adveniō, vēnī, ventum, venīre atvykti
alius, alia, aliud kitas
anima, ae f sīela
annus, ī m metai
arma, ōrum n giñklai
astrum, ī n gr. žvaigždė
atrium, ī n ātrijus, svetaīnė
aut arba
blandus, a, um meilikaujantis, lipšnus; meilus, mielas
careō, caruī, –, carēre *su abl.* stokoti, neturėti
conviva, ae m, f svečias, viešnia
debeō, debuī, debitum, debēre privalėti; būti skolingam
discō, didicī, –, discere mokyti
dīvīnus, a, um dieviškas, dievo, dievų
doctrīna, ae f mokymas, mokslas; išsilavinimas
exerceō, excercuī, exercitum, exercēre judinti; veikti; lavinti; **exercere histriōnem** vaidinti
fundāmentum, ī n pamatas
fortūna, ae f laimė, dalia, lemtis
furor, ōris m šėlas, siutas

grex, gregis m banda, kaīmenė; būrys
habeō, habuī, habitum, habēre turėti
histriō, ōnis m āktorius, ar-tistas, vaidintojas
ibi ten
iungō, iūnxī, iūnctum, iungere uždėti jungą; (su)-jungti, (su)sieti
labor, ōris m darbas; vargas
lėx, lėgis f įstatymas
magnus, a, um didelis
ministrō, āvī, ātum, āre (pa)tarnauti; duoti, teikti
mōs, mōris m paprotys, įprotis, būdas
multus, a, um daug, daugelis
mundus, ī m pasaulis
neque ir ne; nei
nōmen, inis n vardas
nūllus, a, um joks, nė vienas
nūmen, inis n pritarimo ženklas; sutikimas; valia; *čia* dievų valia; dievybė
omnis, e visas; kiekvienas
opus, eris n kūrinys
ōrātiō, ōnis f kalba
pietās, ātis f pamaldumas, pagarba

plēnus, a, um pilnas
potentia, ae f galia; galybė
quasi lyg. tarytum
regō, rėxī, rėctum, regere kreipti; tvarkyti; valdyti
ratiō, ōnis f apyskaita; svarstymas; protas
salūs, ūtis f sveikata; gerovė
sī jei
societās, ātis f bendrumas; sąjunga; bendrija, draugija
stō, steti, statum, stāre stovėti
stultus, a, um kvailas
superbus, a, um išdidus
suprā *su acc.* vietai ant; virš, aukščiau; *laikui* prieš, anksčiau
tempus, oris n laikas
umbra, ae f šešėlis
ūniversus, a, um visas
vacuus, a, um tuščias
venēnum, ī n nuodai; kerai, burtai
vėrus, a, um tikras
videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti
vinculum, ī n raištis; ryšys
virtūs, ūtis f vyriškumas, dorybė
vitium, ī n ýda; trūkumas

XXIII. Schola vīcēsima tertiā

Hominēs et nōmina

Quīntus est frāter Mārcī. Iūlia soror eius est. Mārcus et Quīntus frātrēs Iūliae sunt. Mārcī pater et māter, frāter et soror sunt. Nōmen patris est **Iūlius**, mātris **Aemilia**; **Quīntus** est nōmen frātris, **Iūlia** sorōris.

Mārcō ūna soror est. Iūliae duo frātrēs sunt. Nōmina frātrum sunt **Mārcus** et **Quīntus**. Patrī et mātī ūna fīlia et duo filiī sunt. Mātī **Aemilia** nōmen est. Quod nōmen est patrī? Eī nōmen est **Lūcius Iūlius Balbus**. Virō Rōmānō tria nōmina sunt. **Lūcius** est prae-nōmen, id est nōmen primum, **Iūlius** nōmen vel nōmen gentilicium; **Balbus** cognōmen est. Filiīs nōmina sunt **Mārcus Iūlius Balbus** et **Quīntus Iūlius Balbus**. **Mārcus** et **Quīntus** prae-nōmina sunt filiōrum. Alia prae-nōmina Lātīna sunt **Aulus**, **Decimus**, **Gāius**, **Gnaeus**, **Faustus**, **Mānius**, **Numerius**, **Paulus**, **Pūblius**, **Sextus**, **Spurius**, **Tiberius**, **Titus**. Mulieribus Rōmānīs plērumque ūnum nōmen gentilicium erat, velut: **Cornēlia**, **Iūlia**, **Lūcia**, **Paula**, **Octāvia**, **Tullia**, **Valeria**.

Aemiliae etiam ūnum nōmen erat. Aemiliae est ūnus frāter, cui **Aemilius** nōmen est (prae-nōmen **Pūblius**, cognōmen **Paulus**). Frāter Aemiliae est avunculus liberōrum. Aemilius autem procul ā sorōre suā abest. Itaque trīstis est Aemilia, quae frātrem suum amat. Mārcus et Iūlia mātrem suam trīstem in hortum exīre vident et pātre interrogant: „Cūr māter nostra trīstis est?“ Iūlius: „Māter vestra trīstis est, quod Aemilius procul ab eā abest. Aemilius avunculus vester est, id est frāter mātris.

Sententiae. Nōmen est ōmen. Benedictus, quī venit in nōmine Dominī. Nōmina sunt odiōsa. (Ovidius)

Vocābula

absum, afuī , –, abesse būti ne čia, nebūti	frāter, frātris <i>m</i> brolis	ōmen, inis <i>n</i> ženklas
alius, alia, aliud kitas	gentilicium, a, um giminēs;	pater, patris <i>m</i> tėvas
autem tačiau	nōmen gentilicium gimini- nēs vardas	plērumque dažniausiai; daugiausia
avunculus, ī <i>n</i> avynas, mo- tinos brolis; dėdė	hortus, ī <i>m</i> sodas; daržas	prae-nōmen, inis <i>n</i> asmens vardas
benedictus, a, um palai- mintas	interrogō, āvī, ātum, āre klausti	procul toli
duo, duae, duo du	itaque taigi; todėl; tad	soror, ōris <i>f</i> sesuo
cognōmen, inis <i>n</i> šeimos vardas; pavardė	liberī, ōrum <i>m</i> vaikai	trēs, tria trys
cūr kodėl	māter, mātris <i>f</i> motina	ūnus, a, um vienas
exeō, iī (īvī), itum, ire išeiti	mulier, eris <i>f</i> móteris	trīstis, e liūdnas
	nam nes	velut kaip
	odiōsus, a, um ne(pa)ken- čiamas	veniō, vēnī, ventum, ve- nīre ateiti, atvykti

Praenōmina Rōmāna

Aemilia, ae <i>f</i> Emīlija	Iūlius, ī <i>m</i> Jūlijus	Pūblius, ī <i>m</i> Pūblijus
Aulus, ī <i>m</i> Áulas	Lūcia, ae <i>f</i> Liùcija	Quīntus, ī <i>m</i> Kvīntas
Cornēlia, ae <i>f</i> Kornėlija	Lūcius, ī <i>m</i> Liùcijus	Sextus, ī <i>m</i> Sėkstas
Decimus, ī <i>m</i> Dėcimas	Mānius, ī <i>m</i> Mānijus	Spurius, ī <i>m</i> Spūrijus
Gāius, ī <i>m</i> Gājus	Numerius, ī <i>m</i> Numėrijus	Tiberius, ī <i>m</i> Tibėrijus
Gnaeus, ī <i>m</i> Gnėjus	Octāvia, ae <i>f</i> Oktāvija	Tullia, ae <i>f</i> Tūlija
Faustus, ī <i>m</i> Fáustas	Paula, ae <i>f</i> Páulė	Valeria, ae <i>f</i> Valėrija
Iūlia, ae <i>f</i> Jūlija	Paulus, ī <i>m</i> Páulius	

XXIV. Schola vīcēsima quārta. Verba composita

ab-sum, a-fuī, –, ab-esse	būti ne čia, būti atstu, nedalyvauti				
ad-sum, ad-fuī, –, ad-esse	būti prie, pagelbėti				
dē-sum, dē-fuī, –, dē-esse	trūkti, stokoti				
inter-sum, inter-fuī, –, inter-esse	būti tarpe, dalyvauti				
prae-sum, prae-fuī, –, prae-esse	būti priešakyje, vadovauti				
prō-sum, prō-fuī, –, prōd-esse	būti už, padėti, paremti				
super-sum, super-fuī, –, super-esse	išlikti				
pos-sum, potuī, posse	būti galingam, galėti				
Verba composita			possum, potuī, posse		
Praesēns indicātīvī actīvī			Praesēns	Imperfectum	Futūrum I
ab-sum	dē-sum	prō-sum	pos-sum	pot-eram	pot-erō
ab-es	dē-es	prōd-es	pot-es	pot-erās	pot-eris
ab-est	dē-est	prōd-est	pot-est	pot-erat	pot-erit
ab-sumus	dē-sumus	prō-sumus	pos-sumus	pot-erāmus	pot-erimus
ab-estis	dē-estis	prōd-estis	pot-estis	pot-erātis	pot-eritis
ab-sunt	dē-sunt	prō-sunt	pos-sunt	pot-erant	pot-erunt

Ex vītā Plīnīi

Surgō, ubi volō, saepe pīmā lūce. Amō sedēre in silentiō et meōs oculōs claudere. „Quid mihi hodiē facere necesse est“, – mēcūm cōgitō. Tum notārium vocō et iubeō eum epistolam scribere. Hōrā quārtā et quīntā in peristylum prōcedō et aliam epistolam parō. Dum prandium ēdō. Post prandium dormiō, tum ambulō (herī nōn ambulābam). Mox ōrātiōnem Graecam et Latīnam legō, quod vōcem meam fīrmam facit. Posteā in cēnā nostrā amīcī meī intersunt. Ego et uxor mea cum amīcīs paucīs saepe cēnāmus. Aliud nōn possum. Numquam mihi amīcī dēerant. Dum cēnam ēdimus, servus librum bonum nōbīs legit. Mihi placet Aenēidem Vergiliī audīre. Ego recitāre possum, et multī amīcī etiam auctōrēs Latīnās recitāre possunt. Tandem in hortō ambulō cum amīcīs meis, quī sunt praeclārī et ērudītī. Nōn numquam ex hōc ōrdine errō. Ante lūcem nōn poteram surgere. Sī diū dormīvī, equō ire amō. Amīcī quōque ex oppidīs vīcīnīs veniunt. Saepe in silvam venārī intrō. Etiam audiō virōs, quī in agrīs meis labōrant.

Vocābula

ambulō, āvī, ātum, āre vaikščioti
alius, alia, aliud kitas
Aenēis, idīs *m* Eneidà
avunculus, ī n avýnas, dėdė
cōgitō, āvī, ātum, āre mąstyti, galvoti
diū ilgai
dormiō, īvī, itum, ire miegoti
dum tada
ēdō, ēdī, ēsum, edere valgyti
eō, iī, itum, ire eiti
errō, āvī, ātum, āre klysti
ērudītus, a, um išsilavinęs
fīrmus, a, um tvirtas, stiprus

hortus, ī m sodas
intrō, āvī, ātum, āre įžengti
iubeō, iussī, iussum, iubēre liepti, įsakyti
lūx, lūcis *f* šviesa
mox greit, tuojau; paskui
nam nes
necesse est būtina, privalu
notārius, ī m sekretorius
numquam niekada
ōrdō, inīs *n* eilė; tvarka
paucī, ōrum *m* nedaugelis
peristylum, ī n *gr.* peristilis
placeō, placuī, placitum, placēre patikti, įtikti
praeclārus, a, um žinomas

prandium, ī n pusryčiai
prōcedō, cessī, cessum, cedere išeiti; pasirodyti; eiti
saepe dažnai
sedeō, sēdī, sessum, sedēre sėdėti
surgō, surrēxī, surrēctum, surgere kilti; keltis
tandem pagaliau
ubi kai; kur
uxor, ōris *f* žmonà
venor, venātus sum, venārī medžioti (*verbum dep.*)
vīcīnus, a, um kaimyninis
volō, voluī, –, velle, norēti
vōx, vōcis *f* balsas

XXV. Schola vīcēsima quīnta. Trečioji linksniuotė. Balsinis tipas

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Sg.	Pl.
Nom.	turris <i>f</i>	turrēs	vīs <i>f</i>	vīrēs	Tiberis <i>m</i>	mare <i>n</i>	maria
Gen.	turris	turrium		vīrium	Tiberis	maris	marium
Dat.	turrī	turribus		vīribus	Tiberī	marī	maribus
Acc.	turrim	turrēs	vim	vīrēs	Tiberim	mare	maria
Abl.	turrī	turribus	vī	vīribus	Tiberī	marī	maribus

1. Išmokite atmintinai trečiosios linksniuotės balsinio tipo žodžius.

febris, is <i>f</i> drugys puppis, is <i>f</i> vairagalys secūris, is <i>f</i> kirvis sitis, is <i>f</i> toškulys turris, is <i>f</i> bokštas	tussis, is <i>f</i> kosulys vīs, – f jėga; prievarta Albis, is <i>m</i> Elbė, upė Neāpolis, is <i>f</i> Neāpolis Tiberis, is <i>m</i> Tiberis, upė	mare, is <i>n</i> jūra conclāve, is <i>n</i> užrakinamas kambarys animal, ālis <i>n</i> gyvūnas vectīgal, ālis <i>n</i> mokestis, riņkliava exemplar, āris <i>n</i> pavyzdys
--	---	---

Sententiae. Et māceriam circumdedī et circumfōdī et plantāvī vīneam Sorech [biblinė vieta] et aedificāvī turrim in mediō eius. Quantum scīmus gutta est, īgnōrāmus mare. Vī et animō. Contrā vim nōn valet iūs. Ultrā vīrēs. (Vergilius) Vim vī repellere licet. Vim vīribus exīre. (Ulpiānus) Vīribus ūnitīs. Vīs armāta. Vīs ā tergō. Vīs cōmica. Vīs tragica. (Aristotēlēs) Vīs inertiae. Vīs lēgis. Vīs magica. Vīs medicātrix natūrae. Vīs saepe violat iūs. Vīs vim pellit. Vīs vitālis. Contrā vim mortis nōn est medicāmen in hortīs. Sine vī et dolō. Turris eburnea. Turris Babelis. Terra turrium. [šiuolaikinis stalo žaidimas] Tabulettae contrā tussim prō īfantibus. Ad Tenediam secūrim. Secūrī Tenediā (iš gr. Τενεδία πελέκει, apie griežtą, nieko nesigailintį Tenėdo salos valdovą teisėją) Candor dat vīribus ālās.

♦ **Nota bene! Domīcijus Ulpiānas** (lo. **Ulpiānus**) – žymus romėnų teisininkas iš Tiro.

Vocābula

aedificō, āvī, ātum, āre statyti	hortus, ī <i>m</i> sodas	pasirodyti; eiti
āla, ae <i>f</i> sparnas	īgnōrō, āvī, ātum, āre nežinoti	quantus, a, um koks
animus, ī <i>m</i> siela, dvasia	inertia, ae <i>f</i> neveiklumas; inercija	repellō, repulī, repulsum, repellere atstumti; atmušti; išvaryti
armātus, a, um ginkluotas; <i>čia</i> karinis	īnfāns, antis <i>m</i> kūdikis, vaikas	sciō, scīvī, scītum, scīre žinoti, mokėti
Babel, is <i>f</i> Babilōnas; <i>čia</i> Bābelis	iūs, iūris <i>n</i> teisė	sine su abl. be
candor, ōris <i>m</i> skaistus baltumas; spindėjimas; dorumas	licet, licuit, licēre leidžia; ma, galima	tabulleta, ae <i>f</i> tabletė
circumdō, dedī, datum, dare dėti aplinkui; apsupti	lūx, lūcis <i>f</i> šviesa	Tenedius, a, um Tenėdo
circumfodiō, fōdī, fossum, fodere apkasti, apkaupti	māceria, ae <i>f</i> tvora	tergum, ī <i>n</i> nugara
cōmicus, a, um komizmo	magicus, a, um magiškas	tragicus, a, um tragizmo
contrā su acc. prieš	medicāmen, inis <i>n</i> vaistas	ultrā su acc. anāpus, už; per, virš
dolus, ī <i>m</i> klasta	medicātrix, īcis <i>f</i> gydytoja	ūnitus, a, um suvienytas; <i>čia</i> bendras
eburneus, a, um dramblio kaulo	medium, ī <i>n</i> vidurys	valeō, valuī, valitum, valēre būti sveikam; gyventi; turėti reikšmės, galioti
ērudītus, a, um išsilavinęs	mors, mortis <i>f</i> mirtis	violō, āvī, ātum, āre smurtu padaryti; pažeisti
exeō, exiī, exītum, exīre išeiti; <i>čia</i> naudoti	pellō, pepulī, pulsum, pellere stumti; varyti; mušti	vītālis, e gyvenimo; gyvybinis
gutta, ae <i>f</i> lašas	plantō, āvī, ātum, āre sodinti, persodinti	
	prōcedō, prōcessī, prōcessum, prōcedere išeiti;	

XXVI. Schola vīcēsima sexta

Discordia frātrum

Faustus casam intrat: „Acca, ubi es? Venī et audī dē calamitāte! Rōmulus Remum necāvit!“ Acca verbīs marītī nōn crēdit: „Quid dīcis, quid audīvī?“ Faustus autem: „Crēde mihi, uxor. Hodiē cum amīcīs ad Palātium properāvī. Etiam Rōmulus et Remus et multitudō virōrum Palātium petīvērunt. Tum Rōmulus virōs ad sē vocāvit et, ubi tacuērunt, ōrātiōnem habuit: „Gaudeō, quod venīre nōn dubitāvistis. Hodiē sacrum facere volumus; nam auxiliō deōrum Palātium mūnīvimus. Vidēte mūrū! Nunc tandem sine periculō vīvere possumus!“ Virī verba Rōmulī clāmōre probavērunt. Subitō autem Remus: „Ego tuum mūrū rīdeō; mūrū enim inimīcum nōn prohibet.“ Statim mūrū trānsiluit. Tum Rōmulus per iram Remum petīvit et, ō Acca, frātre necāvit. Faustus tacet. Acca autem lacrimas tenet et clāmat: „Ō Faustule, frūstrā lupa puerōs in rīpā Tiberis servāvit et aluit, frūstrā tū Remum cum frātre domum portāvistī, frūstrā Remō parentēs fuimus! Ō Rōmule, cūr frātre necāvistī?“ Tum Faustus et Acca filiū flevērunt.

Sententiae. Aut prōsunt poētae aut dēlectant. Avarō omnia dēsunt, sapientī nihil. Nēmō in suā causā iūdex esse potest. Nōn possum. (Viñcas Mykolāitis-Pūtinas)

Vocābula

Acca, ae f Akà	gaudeō, gavīsus sum,	skubėti
ad su acc. pas, prie	gaudēre džiaugtis	quod kad
alō, aluī, alitum, alere	intrō, āvī, ātum, āre įžengti	rīdeō, rīsī, rīsum, rīdēre
maitinti, penėti	inimīcus, ī m nedraugas	juoktis
audiō, ivī, itum, ire girdėti	ira, ae f pyktis	rīpa, ae f upės krantas
aut arba	iūdex, iūdicis m teisėjas	sacer, sacra, sacrum pa-
auxilium, ī n pagalba	lacrima, ae f ašara	švėstas, šventas
avārus, a, um godus, gobšus	marītus, ī m vyras, sutuok-	sapiēns, entis išmintingas
calamitās, ātis f nelaimė	tinis	sedeō, sēdī, sessum, sedē-
casa, ae f trobelė	multitudō, inis f daugybė	re sėdėti
causa, ae f byla	mūniō, ivī, itum, ire stip-	servō, āvī, ātum, āre sau-
clāmō, āvī, ātum, āre šau-	rinti	goti
kti	mūrū, ī m siena	statim tučtuojau, bematant
clāmō, ōris m šauksmas	necō, āvī, ātum, āre žudyti	subitō staiga
crēdō, crēdidī, crēditum,	numquam niekada	tandem pagaliau
crēdere tikėti	omnis, e visas	ubi kai; kur
cūr kodėl	ōrātiō, ōnis f kalba; ōrā-	uxor, ōris f žmona
dīcō, dīxī, dictum, dīcere	tiōnem habēre sakyti kalbą	taceō, tacuī tacitum, ta-
sakyti	Palātium, ī n Palācijus	cēre tylėti
discordia, ae f nesantaika	parēns, entis m, f gimdy-	teneō, tenuī, tentum,
domum į namus, namo	tojas, -a; <i>pl.</i> parentēs tėvai	tenēre laikyti, turėti
dubitō, āvī, ātum, āre	perīculum, ī n pavojus	trānsileō, siluī, silire per-
abejoti	petō, petivī, petitum, pe-	šokti
eō, īi, itum, ire eiti	tere ieškoti; siekti; prašyti;	veniō, vēnī, ventum, ve-
delectō, delectāvī, delec-	vykti	nīre ateiti, atvykti
tātum, delectāre džiuoginti	portō, āvī, ātum, āre nešti	videō, vīdī, vīsum, vidēre
faciō, fēcī, factum, facere	praeclārus, a, um žinomas	matyti
daryti	probō, āvī, ātum, āre	vocō, āvī, ātum, āre šaukti;
Faustus, ī m Faustulas	(iš)bandyti; pritari	kviesti
fleō, flēvī, flētum, flēre	prohibeō, prohibuī, pro-	volō, voluī, -, velle, norėti
verkti, raudoti	hibitum, prohibēre sulaukyti	vīvō, vīxī, victum, vīvere
frūstrā veltui	prōperō, āvī, ātum, āre	gyventi

XXVII. Schola vīcēsima septima

Adiectīva prōnōminālia – būvdvardiniai įvardžiai

ūnus, a, um vienas sōlus, a, um tiktai vienas tōtus, a, um visas ūllus, a, um kažkoks alter, altera, alterum ki- tas, antras uter, utra, utrum katras neuter, neutra, neutrum niekatras nūllus, a, um joks alius, alia, aliud kitas	N. alter, altera, alterum G. alteriūs D. alterī A. alterum, alteram, alterum A. alterō, alterā, alterō	N. alius, alia, alium G. aliūs D. aliī A. alium, aliam, alium A. aliō, aliā, aliō
	N. alterī, alterae, altera G. alterōrum, -ārum, -ōrum D. alterīs A. alterōs, alterās, altera A. alterīs	N. aliī, aliae, alia G. aliōrum, aliārum, aliōrum D. aliīs A. aliōs, aliās, alia A. aliīs

Sententiae. Nec sibi, sed tōtī genitum sē crēdere mundō. (Lūcānus) Tōtus mundus agit histriōnem. (Šekspyras) Sibi parat malum, quī alterī parat. Nōn sum ūnī angulō nātus: patria mea tōtus hic est mundus. (Seneca) Ūnūs dēmentia dēmentēs efficit multōs. Ūnus vir nūllus vir. Alter ego. Vērus amīcus est, quī est tamquam alter idem. (Cicero) Benēficus est, quī nōn suī, sed alteriūs causa benignē facit. (Cicero) Trīstis eris, sī sōlus eris. (Ovidius) Sacrum. Profānum. Īgnōrantia nōn est argūmentum. (Spīnōsa)

♦ **Nota bene!** Vīljamās Šekspyras (angl. **Shakespeare**, 1564–1616, Ānglija) – vienas žymiausių pasaulio dramaturgų, išgarsėjęs tragėdijomis; žinomiausia jų – „Hámletas“. **Barūchas Spinozà** (lo. **Benedictus de Spīnōsa**, 1632–1677) – žymus olándų filosofas.

Tarptautiniai žodžiai: **augziliāras** – vyskupo padėjėjas; **efėktas** – kurios nors veiklos padarinys; **erudītas** – labai išsilavinęs, didžiai išprusęs žmogus; **notāras** – valstybės įgaliotas pareigūnas, atliekantis notārinis veiksmūs: tvarkantis ir tvirtinantis dokumentūs ir jų tikrumą; **tablētė** – apvaliōs ar ovaliōs fōrmos supresuota vaistų dōzė, praryjama vienu metu; **totalitarizmas** – tokia sántvarka, kai valstybė kontroliuoja visas gyvenimo sritis.

Vocābula

agō, ēgī, āctum, agere varyti; veikti; **agit histriōnem** vaidina
angulus, ī n kampas; kertė
argūmentum, ī n argumėntas, įrodymas
beneficus, a, um geradariskas, labdaringas; palankus, maloningas
benignē geraširdiskai, palankiai; mielai, maloniai
causa, ae f priežastis; byla; dalykas, reikalas
crēdō, crēdidī, crēditum, crēdere tikėti
dēmēns, entis beprotis, pamišęs
dēmentia, ae f beprotystė,

pamišimas
efficiō, effēcī, effectum, efficere padaryti
faciō, fēcī, factum, facere daryti; vykdyti, atlikti
histriō, ōnis m aktorius
gignō, genuī, genitum, gignere gimdyti; būti priežastimi; **genitus, a, um** gimęs
īgnōrantia, ae f nežinojimas
malum, ī n blogis
multus, a, um daug, daugelis
mundus, ī m pasaulis
nātus, a, um gimęs
parō, āvī, ātum, āre ruošti

patria, ae f tėvynė
profānus, a, um nepašvėstas; nešvarus; bedieviškas; nuodėmingas
sacer, sacra, sacrum pašvėstas, šventas
servō, āvī, ātum, āre saugoti
sine su abl. be
taceō, tacuī tacitum, tacēre tylėti
tamquam taip kaip; tarsi; lyg
teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti, turėti
trīstis, e liūdnas
vērus, a, um tikras,

XXXVIII. Schola duodētrīcēsima. Trečioji linksniuotė. Mišrusis tipas

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
Nom.	ars <i>f</i>	artēs	clades <i>f</i>	cladēs	mōns <i>m</i>	montēs	nox <i>f</i>	noctēs
Gen.	artis	artium	cladis	cladium	montis	montium	noctis	noctium
Dat.	artī	artibus	cladī	cladibus	montī	montibus	noctī	noctibus
Acc.	artem	artēs	cladem	cladēs	montem	montēs	noctem	noctēs
Abl.	arte	artibus	clade	cladibus	monte	montibus	nocte	noctibus
Voc.	ars	artēs	cladis	cladēs	mōns	montēs	nox	noctēs

Militēs Rōmānī – vīs imperiū Rōmānī

Rōma magna urbs est. Magnus numerus cīvium Rōmānōrum semper in armīs erant. Magnus etiam est numerus mīlitum Rōmānōrum. Militēs Rōmāni aut peditēs erant, aut equitēs. Rōmānī magnam classem habēbant. Multī militēs in classe militābant. Rōmānīs nōn solum nāvēs longae, sed etiam nāvēs onerāriae erant. Nāvis longa cum turri hostēs Rōmānōs terrēbant. In puppī nāvis gubernātor sedēbat et nāvem gubernābat. Cōpiae Rōmānae saepe terrā marīque hostēs superābant. Rōmānī in multīs pugnīs Pūnōs superābant, post Graecōs, deinde Gallōs et Dācōs. Caesare duce Rōmānī Aegyptum occupāvit. Etiam multās regiōnēs Asiae Minōris occupāvit. Imperium Rōmānum multās prōvinciās habet: Siciliam, Prōvinciam sive Galliam Narbōnēnsē, Galliam, Pannoniam, Dāciam, Thrāciam, Britanniam, Aegyptum, Illyriam, Macedoniam, Syriam, Iūdaeam, Āfricam, Hispaniam, Armeniam et ceterās. Clādēs Rōmānōrum rārae fuērunt.

Komentaras. Prōvincia arba **Gallia Narbōnēnsis** – iki Cèzario užkariavimų romėnams priklausiusi Gėlijos dalis; teĩ buvo Narbōnos miestas (lie. **Narbonà**, lo. **Narbōna**).

Vocābula

Armenia, *ae f* Armėnija
Asia Minor Mažoji Azija
auxilium, *i n* pagėalba
arma, *ōrum n* giĩnkilai
aut arba
Caesar, *aris m* Cėzaris
calamitas, *ātis f* nelaimė
ceterus, *a, um* kitas
cīvis, *is m, f* pilietis, –ė
clādēs, *is f* pralaimėjimas
classis, *is f* laivynas; moki-
nių klasė
cōpiae, *ārum f* karinės pa-
jėgos
Dācia, *ae f* Dākija
deinde iš ten; po to
dux, *ducis m* vadas
eques, *itis m* raitelis
faciō, *fēcī, factum, facere*
daryti
gubernātor, *ōris m* vairi-
ninkas
gubernō, *āvī, ātum, āre*
vairuoti

hostis, *is m, f* priešas
Illyria, *ae f* Ilirija
imperium, *i n* impėrija
Iūdaea, *ae f* Judėja, pietinė
Palestinos sritis
longus, *a, um* ilgas
Macedonia, *ae f* Makedo-
nija
mare, *is n* jūra; **terra ma-
rīque** sausumoje ir jūroje
mīles, *itis m* karys, kareivis
militō, *āvī, ātum, āre* eiti
karinę tarnybą; kareiviauti
multus, *a, um* daug, dau-
gelis
Narbōnēnsis, *e* Narbōnos
nāvis, *is f* laivas; **nāvis lon-
ga** karo laivas; **nāvis onerā-
ria** prekybinis laivas
numerus, *i m* skaičius
nōn solum, ... **sed etiam**
ne tik, ... bet ir
occupō, *āvī, ātum, āre* už-
imti

onerārius, *a, um* krovinių;
krovininis
Pannonia, *ae f* Panōnija
pedes, *itis m* pėstininkas
portō, *āvī, ātum, āre* nešti
post su acc. po; vėliau
prōvincia, *ae f* provincija
pugna, *ae f* kova, mūšis
Pūnī, *ōrum m* pūnai, t. y.
kartaginiėčiai
puppis, *is f* vairėgalis
rārus, *a, um* retas
saepe dažnai
sedeō, *sēdī, sessum, sedē-
re* sėdėti
superō, *āvī, ātum, āre* vir-
šyti, nugalėti
urbs, *urbis f* miestas
Thrācia, *ae f* Trākija
terreō, *terruī, territorum,*
terrēre gėsdinti, bauginti
turris, *is f* bokštas
veniō, *vēnī, ventum, ve-
nīre* atvykti

XXIX. Schola ūndētrīcēsima

Sententiae. Hērēdem facit Deus, nōn homō. (Coke) Neque mel, neque apēs. Neque opīnionē, sed natūrā cōnstitūtum est iūs. (Cicero) Occāsiō facit fūrem. Canēs socium in culīna nūllum amat. Ex pēde Herculem. Mollis illa ēducātiō, quam indulgentiam vocāmus, nervōs omnēs et mentis et corporis frangit. (Quīntilliānus) Doctī ratiōnem artis intelligunt, indoctī voluptātem. (Quīntilliānus) Sāl Atticus. Ut lupus ovem amat. Quī mē amat, amat et canem meum. Pāx vōbīscum. Nihil sub sōle novī. Nōn éadem est aetās, nōn mēns. (Horātius) Quī male agit, ōdit lūcem. Pugna suum fīnem, cum iacet hostis, habet. (Ovidius) Rūs in urbe. (Mārtiālis) Ōtium sine litterīs mors est, et hominis vīvī sepultūra. (Seneca) Pallida mors aequō pulsat pede pauperum tabernās, / Rēgumque turrēs. (Horātius) Post mortem nūlla voluptās. Post tenebrās lūx. Nē mīrum, quod dīvīna natūra dedit agrōs, ars hūmāna aedificāvit urbēs. (Varrō) Quālis vītā, fīnis ita. Sub fīne. Sub Iove frīgidō.

♦ **Nota bene!** Ēdvardas Kòkas (angl. **Coke**, 1552–1634 metais) – ānglų polītikas ir garsiausias savo meto tēisininkas, savo veikalais sukūręs bendrosios arba anglosākų teisės pagrindus. **Márkas Tereñcijus Varònas** (lo. **Varrō**, 116–27 metais prieš Kristų) – romėnų rašytojas, mokslininkas, 25 knygų veikalo „Lotynų kalba“ autorius.

Vocābula

aedifico , 1 statyti	hūmānus , a , um žmonių	pažiūra, požiūris
aequus , a , um lygus	iaceō , iacuī , –, iacēre gulėti	ovis , is <i>f</i> avis
aetās , ātis <i>f</i> amžius	indulgentia , ae <i>f</i> atlaidumas	pallidus , a , um išblyškęs
ager , agrī <i>m</i> dirva; laukas	indoctus , a , um nemokytas	pauper , eris <i>m</i> vargšas
agō , ēgī , āctum , agere veikti	intellego , lēxī , lectum , legere pastebėti; pažinti, sprasti	pāx , pācis <i>f</i> taika
Atticus , a , um Ātikos	ita taip, tokiu būdu	pellō , pepulī , pulsum , pellere stumti, varyti, mušti
apis , is <i>f</i> bitė	Iuppiter , Iovis <i>m</i> Jūpiteris	pēs , pedis <i>m</i> koja
ars , artis <i>f</i> menas	iūs , iūris <i>n</i> teisė	pugna , ae <i>f</i> kova; mūšis
canis , is <i>m</i> , <i>f</i> šuo, kalė	litterae , ārum <i>f</i> literatūra; mokslas	quālis , e koks
corpus , oris <i>n</i> kūnas	lūx , lūcis <i>f</i> šviesa	quod nes
cōnstituō , cōnstituī , cōnstitūtum , cōnstituere nuspręsti, nustatyti	male blogai	ratiō , ōnis <i>f</i> protas; veikimo būdas
dīvīnus , a , um dieviškas	mel , mellis <i>n</i> medus	rūs , rūris <i>n</i> kaimas; laukai
dō , dedī , datum , dare duoti	mēns , mentis <i>f</i> protas; mintis; siela	sāl , salis <i>n</i> druska
doctus , a , um mokytas	mīrus , a , um nuostabus	sōl , sōlis <i>m</i> saulė
ēducātiō , ōnis <i>f</i> auklėjimas; švietimas	mollis , e minkštas; silpnas	sepultūra , ae <i>f</i> laidotuvės
faciō , fēcī , factum , facere daryti	mors , mortis <i>f</i> mirtis	sine <i>su</i> <i>abl.</i> be
fīnis , is <i>m</i> galas; riba	nervus , ī <i>m</i> gysla; nervas; jėga, stiprybė	socius , ī <i>m</i> draugas; sąjungininkas; bendrininkas
frangō , frēgī , frāctum , frangere laužti	neque ir ne; neque ... neque nei, ... nei	sub <i>su</i> <i>acc.</i> ir <i>abl.</i> po
frīgidus , a , um šaltas	occāsiō , ōnis <i>f</i> proga; dingstis	taberna , ae <i>f</i> trobelė; lūšna
Herculēs , is <i>m</i> Herāklis	ōdī , –, –, ōdisse neapkęsti	tenebrae , ārum <i>f</i> tamsa
hērēs , ēdis <i>m</i> , <i>f</i> paveldėtojas	omnis , e visas; kiekvienas	urbs , is <i>f</i> miestas
habeō , uī , itum , ēre turėti	ōtium , ī <i>n</i> poilsis; laisvalaikis	vocō , āvī , ātum , āre šaukti, vadinti
hostis , is <i>m</i> , <i>f</i> priešas	opīniō , ōnis <i>f</i> nuomonė;	voluptās , ātis <i>f</i> malonumas; džiaugsmas
		vīvus , a , um gyvas

XXX. Schola trīcēsima. Adiectivum

Trečiosios linksniuotės būdvardžiai

Jau esame susipažinę su pirmosios ir antrosios linksniuotės būdvardžiais.

altus, a, um aukštas; gilus angustus, a, um siauras bonus, a, um geras ceterus, a, um kitas laetus, a, um linksmas lātus, a, um platus magnus, a, um didelis malus, a, um blogas parvus, a, um mažas plēnus, a, um pilnas vīvus, a, um gyvas mortuus, a, um miręs vacuus, a, um tuščias	āter, ātra, ātrum tamsus, juodas dexter, tra, trum dešinysis liber, era, erum laisvas miser, era, erum varganas, nelaimingas niger, gra, grum juodas pulcher, chra, chrum gražus ruber, bra, brum raudonas sinister, tra, trum kairysis ferreus, a, um geležinis idōneus, a, um įdomus līgneus, a, um medinis varius, a, um įvairus
--	--

Pirmosios ir antrosios linksniuotės būdvardžiai yra linksniuojami kaip atitinkamų linksniuotės giminių daiktavardžiai – jų galūnės sutampa.

Trečiosios linksniuotės būdvardžiai būna trijų, dviejų arba vienos galūnės. Tai reiškia, kad jie vardininko linksnyje (*nom. sg.*) gali turėti tris ir atitinkamai dvi arba tik vieną formą:

Trijų galūnių būdvardžiai ācer m, ācris f, ācre n aštrus, žodynuose užrašomas ācer, ācris, ācre aštrus celeber m, celebris f, celebre n garsus, žodynuose užrašomas celeber, bris, bre garsus celer m, celeris f, celere n greitas, žodynuose užrašomas celer, eris, ere greitas salūber m, salūbris f, salūbre n sveikas, žodynuose užrašomas salūber, bris, bre sveikas
Dviejų galūnių būdvardžiai fortis m, f, forte n narsus, žodynuose užrašomas fortis, e narsus gravis m, gravis f, grave n sunkus, žodynuose užrašomas gravis, e sunkus
Vienos galūnės būdvardis fēlix m, f, n laimingas, <i>gen. sg.</i> fēlicis , žodynuose užrašomas fēlix, icis laimingas ingēns m, f, n didžiulis, <i>gen. sg.</i> ingentis , žodynuose užrašomas ingēns, entis didžiulis pār m, f, n lygus, vienodas, <i>gen. sg.</i> pāris , žodynuose užrašomas pār, pāris lygus, vienodas sapiēns m, f, n išmintingas, <i>gen. sg.</i> sapientis , žodynuose užrašomas sapiēns, entis išmintingas

Trečiosios linksniuotės būdvardžių linksniavimas

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
Nom.	ācer, ācris, ācre	ācrēs, ācria	fortis, forte	fortēs, fortia	pār	pārēs, pāria
Gen.	ācris	ācrium	fortis	fortium	pāris	pārium
Dat.	ācrī	ācribus	fortī	fortibus	pārī	pāribus
Acc.	ācrem, ācre	ācrēs, ācria	fortem, forte	fortēs, fortia	pārem, pār	pārēs, pāria
Abl.	ācrī	ācribus	fortī	fortibus	pārī	pāribus

XXXI. Schola trīcēsima pīma. Dēclīnātiō quārta – ketvirtoji linksniuoṭé

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
Nom.	fructus <i>f</i> vaisius	fructūs	cornū <i>f</i> ragas	cornua	lacus <i>m</i>	lacūs
Gen.	fructūs	fructuum	cornūs	cornuum	lacūs	lacuum
Dat.	fructuī	fructibus	cornū	cornibus	lacuī	lacubus
Acc.	fructum	fructūs	cornū	cornua	lacum	lacūs
Abl.	fructū	fructibus	cornū	cornibus	lacū	lacubus
Voc.	fructus	fructūs	cornū	cornua	lacus	lacūs

1. Išverskite Vergilijaus teksto ištrauką.

Hīc sēcūra quiēs, et nescia fallere vīta,

Divēs opum variārum; hīc lātīs ōtia fundīs,

Spēluncae vīvīque lacūs; hīc frīgida Tempe

Mūgitusque boum, mollēsque sub arbore somnī. (Vergilius)

	Sg.	Pl.
Nom.	bōs	bovēs
Gen.	bovis	boum
Dat.	bovī	būbus / bōbus
Acc.	bovem	bovēs
Abl.	bove	būbus / bōbus

Sententiae Multae manūs onus levius faciunt. Habet etiam in manū gladium et secūrim, sē autem dē bellō et ā latrōnibus nōn liberat. (Vulgāta) Neque semper arcum / Tendit Apollo. (Horātius) Nōn est meum contrā auctōritātem senātūs dīcere. (Cicero) Pīmus sapientiae gradus est falsa intelligere. Status quō. Status in quō. Statū quō. In statū quō. Status quō ante bellum. Sexū fēmina, ingeniō vir. (Marijos Terēzēs antkapio epitāfija, Áustrija) Venī, Creātor Spīritus. Venī, Sancte Spīritus. Spīritus prōmptus, caro autem infirma. (Vulgāta) Senātus populusque Rōmānus. Alterā manū fert lapidem, alterā pānem ostentat. (Plautus)

Tarptautiniai žodžiai: **fīnišas** – greičio varžybų baigmė; **gubernātorius** – gubernijos valdytojas; **humāniškas** – žmoniškas; **klāsė** – pastovī mokinių grupė; **kulinārija** – valgių gaminimo būdas; **okupúoti** – užimti; **opīnija** – viešoji nuomonė; **regiōnas** – kraštas.

Vocābula

arbor, oris <i>f</i> medis	fundus, ī <i>m</i> žemės valda; dvaras	tiesti; atkišti; rodyti
arcus, ūs <i>m</i> lankas; árka	ingenium, ī <i>n</i> gabumai; būdas	ōtium, ī <i>n</i> poilsis; laisvalaikis
auctōritās, ātis <i>f</i> galia; valdžia; įtaka; autoritėtas	infirmus, a, um nestiprus	pānis, is <i>m</i> duona
bellum, ī <i>n</i> karas	intellegō, lēxī, lēctum, legere suprasti	populus, ī <i>m</i> tauta
bōs, bovis <i>m, f</i> jautis, karvė	latrō, ōnis <i>m</i> plėšikas; samdinys	prōmptus, a, um drąsus
caro, carnis <i>f</i> mėsa; kūnas	lacus, ūs <i>m</i> ežeras	quiēs, ētis <i>f</i> poilsis, ramybė
clamō, āvī, ātum, āre šaukti	lapis, idis <i>m</i> akmuo	sanctus, a, um šventas
creātor, ōris <i>m</i> kūrėjas	lātus, a, um platus	secūris, is <i>f</i> kirvis
dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti	levis, e lengvas; leve lengvai	sēcūrus, a, um be rūpesčių, ramus
dīves, itis turtingas	līberō, āvī, ātum, āre išlaisvinti, išvaduoti	senātus, ūs <i>m</i> senātas
domus, ūs <i>f</i> namas	manus, ūs <i>f</i> ranka	sexus, ūs <i>m</i> lytis
faciō, fēcī, factum, facere daryti	mollis, e minkštas; malonus	spēlunca, ae <i>f</i> gr. urvas, ola
gradus, ūs <i>m</i> žingsnis	mūgitus, ūs <i>m</i> baubimas, maurojimas	somnus, ī <i>m</i> miegas
gladius, ī <i>m</i> kardas	necō, āvī, ātum, āre žudyti	spīritus, ūs <i>f</i> dvelkimas, pūtimas; dvasia, siela
fallō, fefellī, falsum, fallere apgauti, sukčiauti; klastoti	neque ir ne	status, ūs <i>m</i> stovėjimas; padėtis
falsus, a, um apgaulingas, melagingas	nescius, a, um nežinantis; nežinomas	Tempē <i>n</i> Teĩpė, slėnis
frīgīdus, a, um šaltas	onus, eris <i>n</i> našta	tendō, tetendī, tentum, tendere tempti
	opēs, opum <i>n</i> turtas; turtai	varius, a, um įvairus
	ostentō, āvī, ātum, āre iš-	veniō, vēnī, ventum, venīre ateiti, atvykti

XXXII. Schola trīcēsima secunda

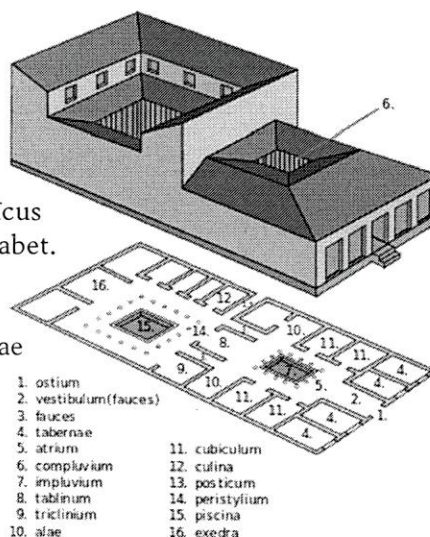
Domus Rōmāna

Domūs Rōmānae habēbant multa cubicula: ātria, ālās, cubicula, culīnam, exedram, peristylum, tabernās, tabulīnum, trīclīnium, et vestibulum. Ātrium propter iānuam et vestibulum iacet et umbilīcus domī est. Ātrium compluvium et impluvium habet. Speciōsae pictūrae parietēs ātriī décorant. Cubicula a parva conclāvia dormitōria sunt.

Culīna parva et sublūstris est. Hīc fornāx est et ancillae labōrābant. Servī cibum in culīnā parābant.

Propter peristylum exedra magna est. In parietibus et solīs vidēmus variās pulchrās pictūras. Peristylum est cavaedium porticibus circumdatum, in quō saepe sunt etiam piscīnae, statuae, silāni, plantae.

Tabernae aediculae viae oppositae sunt, in quibus rēs variās vēndunt. Tabulīnum cubiculum pecūniae, tabulārum, et imāginum est. Solum tessellatum saepe est. (Pagal https://la.wikipedia.org/wiki/Domus_Rōmāna)

Tarptautiniai žodžiai: impliūvijus – keturkašpis baseinas ātrijuje; **kompliūvijus** – angà ātrijaus stogė; **konklavà** – kardinolų susirinkimas uždarojė patalpojė (Sīksto koplų-čioje), šaukiamas pōpiežiui rinkti; **peristilis** – vidaus kiemas, apjuostas kolonadà; **opozicija** – pàrtija ar grūpė, nesutinkanti su daugumōs nuomone; **pòrtikas** – atviras prieangis su kolōnomis; **triklīnijus** – keturkašpis valgomasis stalas su gultais (*clīnē*) iš trijų stalo pusių.

Vocābula

aedicula, *ae f* kambarėlis

āla, *ae f* sparnas

ancilla, *ae f* tarnaitė; vergė

ātrium, *ī n* ātrijus, svetainė

cavaedium, *ī n* kiemas romėnų namė; kiemo aikštė

cibus, *ī m* maistas

circumdō, **dedī**, **datum**,

dare dėti aplinkui; apsupti

conclāve, *is n* užrakinamas kambarys

cubiculum, *ī n* kambarys; miegamasis

compluvium, *ī n* kompliūvijus

culīna, *ae f* virtuvė

decorō, *l* puošti

domus, *ūs f* namas

dormitōrius, **a**, **um** miego, miegamasis; **cubiculum dormitōrium** miegamasis kambarys

exedra, *ae f gr.* eksedrà; pasikalbėjimų salė

fornāx, **ācis** *f* krosnis

frustra veltui

habēō, **uī**, **itum**, **ēre** turėti

hortus, *ī m* sodas

iaceō, **uī**, **–**, **ēre** gulėti

iānuā, *ae f* durys

imāgō, **inis** *f* paveikslas

impluvium, *ī n* impliūvijus

labōrō, *l* dirbti

oppositus, **a**, **um** esantis priešais

parō, *l* ruošti

parvus, **a**, **um** mažas

pecūnia, *ae f* turtas; pinigai

peristylum, *ī n gr.* peristilis

pariēs, **etis** *m* siena

pictūra, *ae f* tapyba; paveikslas

piscīna, *ae f* baseinas

planta, *ae f* augalas

propter *su acc.* greta, arti; dėl už

porticus, *ūs m* pòrtikas, kolonadà, dengta galėrija

pulcher, **chra**, **chrom** gražus

saepe dažnai

silānus, *ī m* fontānas

solum, *ī n* žemė; kambario grindys

speciōsus, **a**, **um** gražus

statua, *ae f* statulà

sublūstris, **e** silpnai apšviestas

taberna, *ae f* kràutuvė; smuklė

tabula, *ae f* lenta; sąskaitų knyga; dokumeintas

tabulīnum, *ī n* archyvas

tessellātus, **a**, **um** mozáikos

trīclīnium, *ī n* triklīnijus, valgomasis

umbilīcus, *ī m* bamba; vidurys

varius, **a**, **um** įvairus

vēndō, **didī**, **ditum**, **ere** parduoti

via, *ae f* gatvė

XXXIII. Schola trīcēsima tertia. Numerālia cardinālia – kiekiniai skaitvardžiai

I ūnus, a, um vienas	XI ūndecim vienuolika	XXX trīgintā trisdešimt
II duo, duae, duo du	XII duodecim dvylika	XL quadrāginta keturiasdešimt
III trēs, tria trys	XIII trēdecim trylika	L quinquāginta penkiadešimt
IV quattuor keturi	XIV quattuordecim keturiolika	LX sexāginta šešiasdešimt
V quīnque penki	XV quindecim penkiolika	LXX septuāginta septyniasdešimt
VI sex šeši	XVI sēdecim šešiolika	LXXX octōginta aštuoniasdešimt
VII septem septyni	XVII septendecim septyniolika	XC nōnāginta devyniasdešimt
VIII octō aštuoni	XVIII duodēvigintī aštuoniolika	C centum šimtas
IX novem devyni	XIX ūndēvigintī devyniolika	M mille tūkstantis
X decem dešimt	XX vīgintī dvidešimt	MM duo milia du tūkstančiai

Dē exercitū Rōmānō

Gāius Iūlius Caesar legiōnem ultrā ōrdināvit et compositiōnem celebrem statuit. In hāc nova constitūtiōne, octōginta mīlitēs centuriam ductam ab centuriōne explēvērunt. Sex centuriae ūnam cohortem explēvērunt, et decem cohortēs ūnam legiōnem ductam ab lēgātō explēvērunt. Quaeque legiō circā sex milia mīlitēs habuit, sed cohors p̄ncipālis dīvīsiō in proeliō fuit. Legiōnēs etiam speciālēs mīlitēs inclūsērunt, quī nōn pugnāvērunt, sed stipendia plūra recepērunt. Exemplī grātiā, aquilifer s̄ignum lēgatiōnis, aquilam, tulit, maximam honōrem habet. Signifer minus gravia s̄igna tulit, et opēs exercitūs administrāvit. Antīquīs tempōribus duōdētrīginta legiōnēs exercitum Rōmānum explēvērunt. (Pagal https://www.wikiwand.com/la/Exercitus_Rōmānus)

Tarptautiniai žodžiai: **administruoti** – valdyti, tvarkyti; **inkliūzas** – intarpas skaidrioje sukietėjusioje dervojė (vabzdys gintarė); **kompozicija** – meno kūrinio dalių išdėstymas, jų santykis su visuma; **konstitucija** – pagrindinis valstybės įstatymas; **specialūs** – susijęs su kuria nors specialybe; išskirtinis, ypatingas; **stipendija** – pastovì pinigìnė pašalpà.

Vocābula

administrō, i patarnauti; tvarkyti, valdyti
aquila, ae f erelis
aquilifer, i m vėliavnešys
cohors, ortis f kohorta
celeber, bris, bre garsus, įžymus; dažnas, paplites
centuria, ae f šimtinė
centuriō, ōnis m šimtininkas; centuriōnas
compositiō, ōnis f sudėjimas, sandara, sudėtis
circā su acc. apie. maždaug
constitūtiō, ōnis f sandara; nustatymas; nutarimas
dīvīsiō, ōnis f (pa)dalijimas; paskirstymas
ductus, a, um vedamas; vadovaujamas
exemplum, i n pavyzdys;
exemplī grātiā pavyzdžiui
exercitus, ūs m (apmokyta) kariuomenė

expleō, plēvī, plētum, plēre pripildyti; sudaryti
ferō, tulī, lātum, ferre nešti
gravis, e sunkus; svarbus
habeō, uī, itum, ēre turėti
inclūdō, clūsī, clūsum, clūdere uždaryti, užrakinti; įdėti, įterpti
lēgatiō, ōnis f pasiuntinystė; pasiuntinybė; legāto (karvedžio) padėjėjo pareigybė
lēgātus, i m pasiuntinys; legiōno vadas Cėzario laikais
legiō, ōnis f legiōnas
magnus, a, um (māior, ius; maximus, a, um) didelis
mīles, itis, m karys, kareivis
minus mažiau
multī, ae, a (plūrēs, a; plūrimī, ae, a) daug, daugelis

novus, a, um naujas
ordinō, i sustatyti eilėmis; išrikiuoti; sutvarkyti; suskirstyti
opēs, opum f turtas
p̄ncipālis, e pirminis; pagrindinis; svarbiausias
proelium, i n kautynės, kova; mūšis
pugnō, i kovoti, kariauti
quisque, quaeque, quidque kiekvienas
recipiō, cēpī, ceptum, ci-pere imti atgal; atsiimti; gauti
signifer, i m vėliavininkas
s̄ignum, i n ženklas; vėliava
speciālis, e specialūs, ypatingas; rinktinis
stipendium, i n kareivio alga; alga, atlyginimas; karinė tarnyba
ultrā toliau; vėliau, paskiau
tempus, oris n laikas

XXXIV. Schola trīcēsima quārta. Dēclīnātiō quīnta – penktoji linksniuotē

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	
Nom.	diēs <i>m</i>	diēs	rēs <i>f</i>	rēs	faciēs, eī <i>f</i> veidas; išvaizda; vaizdas
Gen.	diēi	diērum	reī	rērum	fidēs, ei <i>f</i> ištikimybė; tikėjimas
Dat.	diēi	diēbus	reī	rēbus	glaciēs, eī <i>f</i> ledas
Acc.	diem	diēs	rem	rēs	merīdiēs, eī <i>m</i> vidurdienis, pietūs
Abl.	diē	diēbus	rē	rēbus	seriēs, eī <i>f</i> eilė
					spēs, eī <i>f</i> viltis

Sententiae. Mors ultima līnea rērum est. (Horātius) Faciēs Hippocratica. Bonus animus in malā rē dīmīdium est malī. (Plautus) Vectīgālia nervī sunt reī pūblicaē. (Cicero) Per diem. Pūnica fidēs. Audī, vidē, tacē, sī vīs vīvere in pāce. Omnium rērum prīncipia parva sunt. (Cicero) Stultus es, rem āctam agis. (Plautus) Nam mora dat vīrēs, tenerās mora percoquit ūvās; / Et validās segetēs, quod fuit herba, facit. (Ovidius) Spēs māter stultōrum. Spēs ultima.

♦ **Nota bene!** **Hipokrātas** (gr. Ἱπποκράτης, lo. **Hippocratēs**) – garsiausias āntikos graikų gydytojas, 18 gydytojas savo šeimojė. Gydytojai ir šiandien duoda vadinamąją **Hipokrāto priesaiką**. Hipokrāto gydymo metodai nusakomi tokiomis senteñcijomis: *Prīmō nōn nocēre. Natūra sanat, medicus cūrat. Contrāria contrāriīs cūrantur.* Senteñcijoje *Faciēs Hippocratica* kalbama apie mirštančio žmogaus veidą: jį pirmasis aprašė Hipokrātas.

Tarptautiniai žodžiai: **dekorūoti** – teikti gražią išvaizdą, puošti, dailinti; **edukācija** – auklėjimas, lavinimas, švietimas; **egzempliōrius** – vienetas iš daugelio tokių pat daiktų; **herbāras** – džiovinti augalai; **līnija** – bet koks nubrėžtas brūkšnys; **nērvas** – skaidulų pluoštas, kuriuo iš smegenų ir į jas eina dirginimas; **prīncipas** – pradinis teiginys; **respūblika** – valstybės valdymo fōrma, kai valdo išrinkti žmonių atstovai; **sērija** – daiktų ar reiškinių eilė; **vestibiūlis** – pagalbinė patalpà, iš kurios įeinama į kitàs patalpas.

Vocābula

agō, ēgī, āctum, agere varyti, vesti; veikti
animus, ī *m* siela, dvasia
audiō, īvī, itum, īre klausyti
dīmīdium, ī *n* pusė
dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti
dō, dedī, datum, dare duoti;
contrārium, ī *n* priešingybė; **contrāria contrāriīs** skirtingos (līgos) skirtingais (vāistais)
cūrō, ī rūpintis; slaugyti, gydyti; **cūrantur** *praes. ind. pass. 3 pl.* yra gydomi (-os)
faciō, fēcī, factum, facere daryti
herba, ae *f* žolė; želmuo; žalumynai
Hippocraticus, a, um Hipokrāto, hipokrātiškas

līnea, ae *f* lininis siūlas, virvelė; riba
malum, ī *n* blogis
medicus, ī *m* gydytojas
mora, ae *f* užrukimas, gaisatis; laiko tarpas; trukmė
mors, mortis *f* mirtis
nam nes
nervus, ī *m* gysla; nervas; jėga, stiprybė
noceō, nocuī, nocitum, nocēre kenkti
omnis, e visas, kiekvienas
parvus, a, um
pāx, pācis *f* taika
percoquō, percoxī, percoxum, percoquere išvirti, iškepti; subbrandinti
prīncipium, ī *n* pradžia; pagrindas
Pūnicus, a, um pūnų, t. y. kartaginiėčių, pūniškas
sanō, ī gydyti

seges, etis *f* pasėlys; pasėti javai
sī jei
stultus, a, um kvailas
rēs pūblica valstybė; respūblika
taceō, tacuī, tacitum, tacēre tylėti
tener, a, um švelnus, minkštas; jaunas, gležnas
ultimus, a, um tolimiausias, paskutinis
ūva, ae *f* vynuogė
validus, a, um sveikas, stiprus; didelis; tinkamas
vectīgālis, ālis *n* mokestis, riñkliava; *pl.* pajamos
videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti
vīs, – *f* jėga
vīvō, vīxī, vīctum, vīvere gyventi

XXXV. Schola trīcēsima quīnta

Narrātiō Aenēae (I)

Aenēas narrat dē ruinā Trōiae. Sed subitō post decem annōs Graecī nōn iam ante Trōiam erant. Ūnō diē ōra maris dēserta erat. Castra hostium dēserta erant. Tantum equus līgneus ante portam stat. Portās urbis aperimus, relinquimus urbem, ad castra īmus tentōriaque ducum Graecōrum īnspicimus. Equus magnus nōs terret. Quid est? Aut spēs aut perniciēs? Quid facere dēbēmus? Nōbīs līs erat. Alterī equum dēlēre cupiēbant, quod nōnnūllī dīcēbant: „In equō armātī virī sē condunt. In animō habent nocte exīre et urbem intrāre et delēre nōsque necāre.“ Alterī equum in urbem dūcere volēbant. Fāma enim erat: „Sī nōs equum in urbem dūcimus, quondam bellō Graeciam vincimus.“

1. Atsakykite į klausimus.

1. Quis dē ruinā Trōiae narrat? 2. Quot annōs Graecī apud Trōiam erant? 3. Quid fēcērunt Graecī ante portam Trōiānam? 4. Terret equus magnus Trōiānōs? 5. Quī sunt in equō et dē quā causā?

Sententiae. Equus Trōiānus. Trōia fuit. (Propertius) Equō nē crēdite, Teucrī! (Vergilius)

♦ **Nota bene! Sėkstas Propeřcijus** (lo. **Propertius**, 47–15 metais prieš Kristų) – garsus romėnų poėtas iš Ūmbrijos, parařęs keturias elėgijų knygas.

Vocābula

Aenēas, ae *n* Enėjas

alter, era, erum kitas, ant-
ras; **alter ... alter** vienas ...
kitas

animus, ī *m* siela, dvasia

annus, ī *n* metai

aperiō, aperuī, apertum,
aperīre atverti, atidaryti

armātus, a, um ginkluotas

castra, ōrum *n* stovykla

condō, condidī, conditum
condere įkurti

cupiō, īvī, itum, ere trokšti

dēbeō, dēbuī, dēbitum,

dēbēre privalėti

dēleō, ēvī, ētum, ēre su-
naikinti

dēsertus, a, um tuščias, iš-
tuštėjęs

dīcō, dīxī, dictum, dīcere
sakyti

dīēs, dīēī *m* diena

**dūcō, dūxī, ductum, dū-
cere** vesti

dux, ducis *m* vadas

enim mat, juk; nes

eō, īī, itum, ire eiti

equus, ī *m* arklys

exeō, īī, itum, ire išeiti

faciō, fēcī, factum, facere
daryti

fāma, ae *f* kalbos, paskalos;
gandas

habeō, uī, itum, ēre turėti;

in animō habere ketinti

hostis, is *m, f* priešas;
svetimřalis

īnspiciō, spexī, spectum,
spicere žiūrėti, stebėti

intrō, āvī, ātum, āre įžengti

līgneus, a, um medinis

līs, lītis *f* ginčas

mare, maris *n* jūra

narrātiō, ōnis *f* pasakojimas

narrō, ī pasakoti

necō, ī žudyti

nōnnūllus, a, um kai kuris

nox, noctis *f* naktis

ōra, ae *f* jūros krantas; pa-
jūris

perniciēs, ēī *f* pražūtis

porta, ae *f* vartai; durys

quondam kitados, kadaise

quot kiek

relinquō, līquī, lictum,
linquere pasilikti

ruina, ae *f* griuvimas, griū-
tis

stō, stetī, statum, stāre
stovėti

spēs, ēī *f* viltis

subitō staiga

tantum tiek; tik

tentōrium, ī *n* palapinė

terreō, terruī, territum,

terrēre gąsdinti, bauginti

Trōia, ae *f* Trojā

Trōiānus, a, um Tròjos;

Trōiānī, ōrum *m* trojėnai

ubi kai; kur

urbs, is *f* miestas

**vincō, vīxī, victum, vin-
cere** nugalėti

volō, voluī, –, velle norėti

XXXVI. Schola trīcēsima sexta. Narrātiō Aenēae (II)

Sacerdōs Lāocoōn autem ab arce dēcurrit et procul clāmat: „O miserī, insānī estis? Graecīs crēditis? Equum reliquērunt excidiō urbis“ et magnā vī hastam in equum torsit. Est gemitus, sed nōn audīmus. Subitō dē Tenedō insulā, quae ante Trōiam est, duo serpentēs ōrae appropinquant et in duōs filiōs Lāocoontis invādunt: eōs necant et edunt. Lāocoōn iuvāre temptat, sed eum quōque serpentēs necant. Nōs territī sumus, nam sine dubiō deī irātī sunt et Lāocoontem pūnivērunt. Aperimus portās et dūcimus equum in urbem. Postea edimus et bibimus et multā nocte somnum altum capimus.

Vocābula

altus, a, um aukštas, gilus	(edere) valgyti, ėsti	pūniō, ivī, itum, ire bausti
arx, arcis pilis, tvirtovė	excidium, ī <i>n</i> sugriovimas, sunaikinimas, žuvimas	quōque taip pat
aperiō, aperuī, apertum, aperire atverti, atidaryti	faciō, fēcī, factum, facere daryti	relinquō, liquī, lictum, linquere pasilikti
appropinquō, ī prisiartinti	filius, ī <i>m</i> sūnus	ruīna, ae <i>f</i> griuvimas, griūtis
audiō, ivī, itum, ire girdėti	gemitus, ūs <i>m</i> dejavimas	sacerdōs, ōtis, m žynys
autem tačiau	īnsānus, a, um beprotis, pamišęs	serpēns, entis <i>m, f</i> gyvatė
bibō, bibī, bibere gerti	īnsula, ae <i>f</i> sala	sine <i>su</i> <i>abl.</i> be
capiō, cēpī, captum, capere imti	intrō, āvī, ātum, āre įžengti	somnus, ī <i>n</i> miegas
clāmō, āvī, ātum, āre šaukti	invādō, invāsī, invāsum, invādere įsibrauti, užpulti	stō, stetī, statum, stāre stovėti
crēdō, crēdidī, crēditum, crēdere tikėti	irātus, a, um supykęs	spēs, eī <i>f</i> viltis
dēcurrō, (cu)currī, cursum, currere bėgti žemyn, nusileisti	iuvō, ī padėti, pagelbėti	subitō staiga
dīcō, dixī, dictum, dīcere sakyti	Lāocoōn, ontis <i>m</i> Laokoontas	tantum tiek; tik
dubium, ī <i>n</i> abejonė	mare, maris <i>n</i> jūra	Tenedus, ī <i>m</i> Tenedas, sala
dūcō, dūxī, ductum, dūcere vesti	miser, era, um vargšas	tōrqueō, torsī, tortum, torquere sukti; kreipti
equus, ī <i>m</i> arklis	necō, ī žudyti	terreō, terruī, territum, terrere gąsdinti, bauginti;
edō, ēdī, ēsum, ēsse	ōra, ae <i>f</i> jūros krantas; paūris	territī įbauginti
	postea po to, paskui; vėliau	temptō, ī mėginti, bandyti
	procul toli; tolyn	urbs, is <i>f</i> miestas
		vis, – <i>f</i> jėga

Plūsquamperfectum

Plūsquamperfectum indicātivī āctivī				
ōrnāv-	habu-	lēg-	cēp-	vēn-
ōrnāv- era-m	habu- era-m	lēg- era-m	cēp- era-m	vēn- era-m
ōrnāv- erā-s	habu- erā-s	lēg- erā-s	cēp- erā-s	vēn- erā-s
ōrnāv- era-t	habu- era-t	lēg- era-t	cēp- era-t	vēn- era-t
ōrnāv- erā-mus	habu- erā-mus	lēg- erā-mus	cēp- erā-mus	vēn- erā-mus
ōrnāv- erā-tis	habu- erā-tis	lēg- erā-tis	cēp- erā-tis	vēn- erā-tis
ōrnāv- era-nt	habu- era-nt	lēg- era-nt	cēp- era-nt	vēn- era-nt

1. Išverskite sakinius.

1. Hodiē iam librum legī, quem herī dederās. 2. Promētheus hominēs servāvit, quōs Iuppiter necāre cōstituerat. 3. Ut fēcērās, ita habēs. 4. Causa bellī fuit, quod Rōmānī agrum Sabīnum vastāvērunt.

Vocābulum vastō, 1 siaubti

XXXVII. Schola trīcēsima septima. Mercurius, Dīdō et Aenēas

Mercurius Aenēam vīdit gerere pulchram vestem Pūnicam, quam Dīdō eī libenter dōnāverat. Itaque nūntius Iovis stupuit, deinde ad Aenēam celeriter accessit: „Audī, Aenēas! Iuppiter mē mīsīt, tē monet: Quid hīc facis? Cūr eō locō tē tam improbē geris? Cōgitā dē fātō tuō! Hīc iūcundē vīvere tibi nōn licet. Relinque Carthāginem, nam Italiam petere debēs. Posterīs tuīs illic novam patriam parā!“ Verba Mercuriī Aenēam vehementer terruērunt. Itaque vir pius, quī imperiō Iovis semper pāruerat, cōnsilium cēpit fugam petere et regiōnēs Pūnicās relinquere. Statim comitēs ad lītus vocāvit, eōs classem et arma parāre iussit. At Dīdō, quae cōnsilia Aenēae iam animadverterat, eum verbīs flectere temptāvit et dīxit: „Cūr mē tam turpiter fallis? Cūr fugere properās, cūr tam crūdēlis es? Nunc dolum tuum perspēxī!“ Postquam Dīdō diū tacuit, tristī vōce adiēcīt: „Tibi nimis crēdidī, nam tē amāvī.“ Aenēas autem, quem Mercurius dē fātō monuerat, graviter gemuit: „Numquam tibi conūbium prōmīsī. Cōgitā deōs vītā meam regere! Iuppiter, pater deōrum hominumque, mē novam patriam quaerere iussit. Etiam Trōiam nōn meā sponte reliquī. Anchises pater in somnō mē in Italiam īre monuit. Dēsine mē tēque querēlīs tuīs vexāre: Italiam nōn meā sponte petō.“

Vocābula

accēdō, accessī, accessum, accēdere prieiti, prisiartinti
adiiciō, adiēcī, adiectum, adiicere priduriti
animadvertō, 3 atkreipti dēmesj; sekti
arma, ōrum *n* ginklai
audiō, 4 klausyti, girdėti
Carthāgō, inis *f* Kartāgina
capiō, 3 imti
celeriter greitai
classis, is *f* (karo) laivynas
cōgitō, 1 mąstyti, galvoti
comes, itis *m* palydovas; bendrakeleivis
cōnsilium, ī *n* nutarimas; patarimas
conūbium, ī *n* santuoka
crēdo, 3 tikėti
crūdēlis, e žiaurus
cūr kodėl
debeō, 2 privalėti
deinde iš ten; po to
dēsīnō, siī, situm, sinere liautis
dīcō, 3 sakyti
Dīdō, ōnis *f* Didònė
diū ilgai
dolus, ī *m* klasta
dōnō, 1 dovanoti
faciō, 3 daryti
fallō, fefellī, falsum, fallere apgauti; sukloidinti
fātum, ī *n* likimas

flectō, flexī, flectum, flectere lenkti
fuga, ae *f* bėgimas
fugiō, fūgī, fugitum, fugere bėgti
graviter sunkiai
gerō, gessī, gestum, gere- re nešti, nešioti; vesti
gemō, uī, itum, ere dūsauti
illic ten
imperium, ī *n* įsakymas
improbē nedorai
intrō, āvī, ātum, āre įžengti
itaque taigi; todėl; tad
iubeō, iussī, iussum, iubē- re liepti, įsakyti
iūcundē maloniai, linksmai
libenter mielai
licet, licuit, –, licēre leidžiama, galima
lītus, oris *n* (jūros) krantas
locus, ī *m* vieta
Mercurius, ī *m* Merkūrijus
moneō, 2 priminti; įspėti
mittō, 3 siųsti
nimis per daug; pernelyg
numquam niekada
nūntius, ī *m* pasiuntinys; žinia
pāreō, uī, –, ēre paklusti
parō, 1 ruošti
perspiciō, spēxī, spectrum, spicere įžiūrėti, suprasti
petō, ivī, itum, 3 vykti

pius, a, um pamaldus; doras
posterī, ōrum *m* ainiai
postquam po to, kai
prōmittō, 3 pažadėti
properō, 1 skubėti
Pūnicus, a, um pūnų, pūniškas
quaerō, quaesivī, questum, querere ieškoti
querēla, ae *f* aimana, dejonė
regiō, ōnis *f* šalis; kraštas
regō, rēxī, rēctum, regere valdyti
relinquō, 3 palikti
servō, āvī, ātum, āre saugoti
sponte suā savo noru
statim tučtuojau; bematant
stupeō, stupuī, stupēre sustoti; būti nustebusiam
taceō, 2 tylėti
tam taip
temptō, 1 bandyti
terreō, 2 gąsdinti
trīstis, e liūdnas
turpiter bjauriai, šlykščiai
vehementer smarkiai; karštai; stipriai; labai
vestis, is *f* drabužis
vexō, 1 mėtyti; vyti, ginti
vīvō, 3 gyventi
vocō, 1 šaukti, kviesti
volō, voluī, –, velle, norėti
vōx, vōcis *f* balsas

XXXVIII. Schola duodēquadragēsima. Futūrum II indicātīvī āctīvī

Futūrum II indicātīvī āctīvī				
ōrnāv-	habu-	lēg-	cēp-	vēn-
ōrnāv-er-ō	habu-er-ō	lēg-er-ō	cēp-er-ō	vēn-er-ō
ōrnāv-er-i-s	habu-er-i-s	lēg-er-i-s	cēp-er-i-s	vēn-er-i-s
ōrnāv-er-i-t	habu-er-i-t	lēg-er-i-t	cēp-er-i-t	vēn-er-i-t
ōrnāv-er-i-mus	habu-er-i-mus	lēg-er-i-mus	cēp-er-i-mus	vēn-er-i-mus
ōrnāv-er-i-tis	habu-er-i-tis	lēg-er-i-tis	cēp-er-i-tis	vēn-er-i-tis
ōrnāv-er-i-nt	habu-er-i-nt	lēg-er-i-nt	cēp-er-i-nt	vēn-er-i-nt

1. Išverskite sakinius.

1. Legam epistolam tuam, quam mihi scripseris. 2. Ut feceris, ita habebis. 3. Quid egerimus, scietis. 4. Ut feceritis, ita habebitis. 5. Si meīs cōnsiliīs parueris, salvus eris. 6. Crās librum legēs, quam dederō. 7. Cum Phillippus, dominus Macedoniae, Lacaedemoniīs scripserat: „Sī in Lacōnicam vēnerō, terram vestram vōs exigam.“ Lacaedemoniī respondērunt: „Sī.“ 8. Ūnus homō servum, genere Lacaedemonium interrogāvit: „Probusne eris, sī tē emerō?“ Servus respondit: „Etiam sī nōn emeris.“

♦ **Nota bene! Didōnē** (lo. **Didō**) Tīro karaliaus Bēlo duktė, Pigmaliōno sesuo, Sichėjo žmona, Kartāginos įkūrėja ir karalienė; **Enėjās** (lo. **Aenēas**) Anchīso ir Afrodītės sūnus, legendinis romėnų protėvis; **Laokoōntas** (gr. Λαοκόων, lo. **Lāocoōn**) Poseidōno žynys Trōjoje, bandęs įtikinti trojėnus nepriimti graikų dovanōs – medinio arklio ir už tai kartū su sūnumis pasmaugtas Poseidōno pasiūtų gyvačių; **Lakōnija** (γρ. Λακωνική, lo. **Lacōnica**) – kitaip Spārta; **Lakedaimōnas** (gr. Λακεδαίμων, lo. **Lacedaemōn**) – Peloponėso pūsasalio sritis ir to paties pavadinimo jos sōstinė, kitaip Spārta; lakedaimoniėčiai (gr. Λακεδαίμωνιοι lo. **Lacedaemoniī**) – Lakedaimōno gyventojai arba spartiėčiai; **Makedōnija** (gr. Μακεδονία lo. **Macedonia**) – šalis tarp Tesālijos ir Trākijos. (AV)

Tarptautiniai žodžiai: epistolārinis – laiškų (pavyzdžiui, epistoliārinis palikimas – laiškai); **fugā** – trijų – keturių balsų mūzikos kūrinys: vieno balso tēmą nustatyta tvarka kartoja kiti balsai; **konsīliumas** – gydytojų pasitarimas, kuriamė tikslinama ligos diagnōzė (ligos nustatymas), svarstoma ligonio būklė, gydymo būdai ir priemonės; **lakōniškas** – trumpas, aiškus, glaustas (apie kalbą, stilių); **perspektyvā** – kūnų vaizdavimo plokštumoje būdas, pagrįstas spinduliais, išėinančiais iš vieno taško; **respondeñtas** – asmuo, atsakinėjantis į tyrėjo ankėtos klāusimus.

Vocābula

agō, ēgī, āctum, agere	exigere išvaryti, išvyti	nija
varyti; veikti	emō, ēmī, ēmptum, emere	-ne ar
cōnsīlium, i n nutarimas;	re pirkti	pareō, uī –, ēre paklusti
patarimas	genus, eris n giminė; pader-	Phillippus, ī m Pilypas
crās rytoj	mė, rūšis	probus, a, um doras
cum kai	interrogō, 1 klausti	respondeō, spondī, spōn-
dominus, ī m šeimnininkas;	Lacedaemoniī, ōrum m	sum, spondēre atsakyti
ponas; valdovas, viešpats	lakedaimoniėčiai, spartiėčiai	salvus, a, um sveikas
epistola, ae f laiškas	Lacōnica, ae f Lakōnija	sī jei, jeigu
etiam taip pat; net ir	liber, librī m knyga	servus, ī m vergas
exigō, exēgī, exāctum,	Macedonia, ae f Makedō-	

XXXIX. Schola ūndēquadrāgēsima. Rapīna Sabīnārum

Iam Rōmulus et Remus Rōmam condiderant, sed Rōmae parvus numerus fēminārum erant. Itaque Rōmānī lēgātōs ad Sabīnōs mīsērunt. Cum lēgāti dīxērunt: „Fēminās nōn habēmus. Date nōbīs in mātīmōnium filiās vestrās. Sī filiās vestrās dederitis, vōbīs grātiās agēmus.“ – Sabīnī respondērunt: „Nostrās filiās nōn vōbīs ēducāverāmus!“ Tum Rōmānī dolō Sabīnās accēpērunt. Itaque iterum lēgātōs ad Sabīnōs mīsērunt et ad lūdōs pūblicōs Rōmam Sabīnōs ūnā cum mātīmōnīs filiābusque invītāvērunt: „Cum Rōmam vēneritis, lūdōs pūblicōs spectābitis.“ Cum Sabīnī ūnā cum mātīmōnīs filiābusque Rōmam vēnērunt, Rōmānī filiās Sabīnōrum raptāvērunt. Rapīna Sabīnārum fuit causa bellī. Diū Sabīnī cum Rōmānīs pugnavērunt, cum filiae Sabīnōrum inter Rōmānōs et Sabīnōs sē coniēcērunt et ōrāvērunt: „In nōs vertite irās; nōs causa bellī sumus. Sī vōs, propinquī nostrī vīceritis, nōs viduae vīvēmus, sī autem Rōmānī vīcerint, nōs orbae erimus. Cum igitur nōs necāveritis, bellum finietis.“ Verba Sabīnārum Rōmānōs Sabīnōsque movērunt. Itaque bellum finīvērunt, Rōmānī Sabīnōs in oppidum suum recēpērunt, et Sabīnī cum Rōmānīs sē coniūnxērunt. (EL)

Komentaras. Sabīnai (lo. **Sabīnī**) – itālikų gentis, gyvenusi Lācijuje (lo. Latium) ir Ūmbrijoje (lo. Umbria). Įkūrus Rōmą, dalis sabīnų susijungė su romėnais, o kiti, gyvenę kalnuosė, jiems priešinosi. III amžiuje prieš Kristų romėnai nukariavo visās sabīnų žemės ir sabīnams suteikė Rōmos pilietybę. Titas Līvijus (lo. Titus Livius), romėnų istōrikas, aprašė romėnų ir sabīnų konfliktą dėl moterų. Po šio konflikto abiejų genčių valstybės susijungė ir sabīnų karalius Titas Tācijus (lo. Titus Tatius) valdė drauge su Rōmulu, vedusiu sabīnę Hersiliją (lo. Hersilia). Mokslininkai spėja, kad sabīnai Rōmoje yra gyvenę Kvirinālio (Quirīnālis collis), Viminālio (Vīmīnālis collis) ir Eskvilijų (Esquilīae) kalvosė.

Vocābula

accipiō, cēpī, ceptum, ciperē priimti; gauti	daryti	pūblicus, a, um viešas
autem tačiau	fēmina, ae f mōteris	pugnō, 1 kovoti, kautis
bellum, ī n karas	fīlia, ae f duktė	ōrō, 1 kalbėti; melsti; prašyti
causa, ae f priežastis	iam jau	rapīna, ae f pagrobimas
collis, is m kalva	invītō, 3 kviesti	raptō, 1 pagrobti
coniiciō, iēcī, iēctum, iicere įmesti; pulti; sē coniicere mestis	īra, ae f pyktis	recipiō, cēpī, ceptum, cipere paimti atgal, atsiimti
condō, condidī, conditum, condere įkurti	itaque taigi; todėl; tad	respondeō, 2 atsakyti
coniungō, iūnxī, iūncitum, iungere sujungti; sē coniungere susijungti	īterum antrąsyk	spectō, 1 stebėti
cum kai, kol	lēgātus, ī m pasiuntinys	sī jei, jeigu
dicō, 3 sakyti	lūdus, ī m žaidimas; <i>pl.</i> žaidynės	tum tada
dō, dedī, datum, dare duoti	mātīmōnium, ī n santuoka; in mātīmōnium dare vesti	ubi kai; kur
dolus, ī m klasta	mātrōna, ae f matrona, kilminga mōteris	teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti, turėti
diū ilgai	mittō, 3 siųsti	ūnā kartu, drauge, išvien
ēducō, 1 auklėti, šviesti	moveō, 2 judinti; paveikti	veniō, 4 atvykti
eō, iī, itum, ire eiti	necō, 1 žudyti	vertō, vertī, versum, vertere versti; <i>čia</i> atsukti
faciō, fēcī, factum, facere	oppidum, ī n miestas	vidua, ae f našlė
	orba, ae f našlaitė	vincō, vicī, vīctum, vincere nugalėti
	propinquus, a, um artimas; <i>pl.</i> propinquī artimieji	vīvō, vīxī, vīctum, vīvere gyventi

XL. Schola quadrāgēsima

Initium bellī Gallicī

Helvētiī finēs suōs, quī angustī sunt, relinquere et per prōvinciam nostram iter facere cōstituunt. Explōrātōrēs cōsiliū hostium Caesarī nūntiant. Caesar magnīs itineribus ab urbe in Galliam ulteriōrem contendit et incrēdibilī celeritāte ad Genavam pervenit. Helvētiī lēgatōs ad eum mittunt nōbilēs cīvēs, quī eius voluntātem petunt, sed Caesar id nōn concēdit et eā legiōne, quam sēcum habet, mīlitibusque fortibus, quī ex prōvinciā conveniunt, ā lacū Lemannō, quī in flūmen Rhodanum īnfluit, ad montem Iūram, quī finēs Sēquanōrum ab Helvētiīs dīvidit, mūrū in altitūdinem pedum sēdecim fossamque perdūcit eōque modō Helvētiōs itinere prohibet. (Buchner)

Sententiae. Virtūs Rōmāna constat ex hīs virtūtibus: disciplīna, pietās, fidēs, gravitās, paupertās, cōstantia. Nōn nōbīs solum nātī sumus. (Cicero) Nōn fōrmōsus erat, sed erat fācundus Ulixēs. (Ovidius)

Komentaras. Gājus Jūlijus Cēzaris (lo. **Caesar**) aprašo Gālijos užkariavimą savo „Gālų karo užrašuose“ (lo. Commentāriū dē bellō Gallicō). Karas prasideda nuo susidūrimo su gālų tauta helvētai (lo. Helvētiī), gyvenusiai teritorijoje, kur yra dab. Šveicarija. Helvētai norėjo palikti savo žemės ir persikelti į vakarus prie Okeano (lo. Ōcéanus, dab. Atlanto vandenynas). Cēzaris jiems neleido eiti per romėnų valdomą Gālijos dalį Provinciją.

Vocābula

altitūdō, inis <i>f</i> aukštis	dailus	nātus, a, um gimęs
angustus, a, um siauras	fortis, e narsus, stiprus	nōbilis, e kilmingas; kilnus
bellum, ī <i>n</i> karas	fossa, ae <i>f</i> griovys	nūntiō, 1 pranešti
celeritās, ātis <i>f</i> greitumas	Gallicus, a, um galų, gališkas	paupertās, ātis <i>f</i> neturtas
concēdō, cessī, cessum, cēdere trauktis; užleisti	Genava, ae <i>f</i> Genavà, dab. Ženevą	perdūcō, 3 išvesti, nuvesti
cōstantia, ae <i>f</i> pastovumas; patvarumas; išsvermė	Genava, ae <i>f</i> Genavà, dab. Ženevą	pēs, pedis <i>m</i> koja, pėda
cōstituō, stituī, stitutum, stituere nuspręsti; nustatyti	gravitās, ātis <i>f</i> sunkumas; rimtumas, orumas, būdo tvirtumas	petō, ivī, itum, ere ieškoti; siekti; prašyti; vykti
contendō, tendī, tentum, tendere įtempti; stengtis; skubėti; siekti	Helvētiū, ōrum <i>m</i> helvētai	pietās, ātis <i>f</i> pamaldumas; pagarba
conveniō, 4 sueiti, susirinkti	hostis, is <i>m</i> priešas; svetimšalis	prohibeō, hibuī, hibitum, hibēre neleisti, uždrausti
disciplīna, ae <i>f</i> drausmė	incrēdibilis, e neįtikimas	prōvincia, ae <i>f</i> provincija
dīvidō, dīvidī, dīvisum, dīvidere dalyti; skaldyti	īnfluō, flūxī, flūxum, fluere įtekėti	-que ir
explōrātōr, ōris <i>f</i> žvalgas	īnitium, ī <i>n</i> pradžia	relinquō, 3 palikti
faciō, 3 daryti; iter facere keliauti	īter, itineris <i>n</i> kelias	Rhodanus, ī <i>f</i> Rodānas, dab. Ronà
fācundus, a, um iškalbingas; kalbus, šnekus	Iūra, ae <i>m</i> Jūra, kalnai	sēdecim šešiolika
fidēs, eī <i>f</i> tikėjimas; ištiki-mybė	lacus, ūs <i>m</i> ežeras	Sēquanī, ōrum <i>m</i> sekvānai
finis, is <i>m</i> galas, baigmė; riba; <i>pl.</i> sienos; šalis, kraštas	legiō, ōnis <i>f</i> legiōnas	solum tikti, tik
flūmen, inis <i>n</i> upė	Lemannus, ī <i>m</i> (ežeras) Lemāno (dab. Ženėvos) ežeras	Ulixēs, is <i>m</i> Odisėjas
fōrmōsus, a, um gražus,	mīles, itis <i>m</i> karys; kareivis	ulterior, ulterius esantis anoj pusėj; tolimesnis
	mittō, 3 siųsti	urbs, is <i>f</i> miestas
	modus, ī <i>m</i> būdas	perveniō, 4 atvykti
	mōns, montis <i>m</i> kalnas; kalnynas, kalnai	virtūs, ūtis <i>f</i> vyriškumas; narsumas; dorybė
	mūrus, ī <i>m</i> siena	voluntās, ātis <i>f</i> valia; noras; sutikimas